

**Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων**

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Διαχείριση Πολιτικών – Διεθνής Πολιτική»**

**Ο «αντίκτυπος του CNN» στον πόλεμο
του Κοσόβου και της Συρίας**

Αικατερίνη-Ευαγγελία Πιτσάκη

Κόρινθος, Σεπτέμβριος 2014

University of Peloponnese
Faculty of Social and Political Relations
Department of Political Studies and International Relations

Master Program in
«Policy Management – International Politics»

The “CNN effect” in Kosovo and Syria wars

Aikaterini -Evaggelia Pitsaki

Corinth, September 2014

Αφιερωμένη στον Ιωάννη Μπεσκάκη

Ευχαριστίες

Πρώτα από όλα θέλω να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα της εργασίας μου , Επίκουρο Καθηγητή κ. Νικόλαο Τζιφάκη για την πολύτιμη βοήθεια και την καθοδήγηση του τους τελευταίους έξι μήνες. Επίσης την φοιτήτρια του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου κα. Αντωνία Οικονόμου για την στήριξή της σε όλη την διάρκεια της εργασίας μου. Τον πατέρα μου Ιωάννη Πιτσάκη για την αμέριστη συμπαράσταση. Την Ευαγγελία Μπεσκάκη για την ηθική υποστήριξή της και την πολύτιμη βοήθειά της σε όλο αυτό το χρονικό διάστημα. Επίσης οφείλω τις ευχαριστίες μου στον Νικόλαο Δέδε. Τέλος , δεν θα ήταν δυνατή η πραγματοποίηση αυτής της εργασίας χωρίς την ολοκληρωτική υποστήριξη και πολύτιμη συμβολή του αγαπημένου μου θείου , Ιωάννη Μπεσκάκη , στον οποίο και την αφιερώνω ολόψυχα.

Ο «αντίκτυπος του CNN» στον πόλεμο του Κοσόβου και της Συρίας

Σημαντικοί όροι: αντίκτυπος CNN, παγκοσμιοποίηση, Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, πόλεμος , Κόσοβο, Συρία, κοινή γνώμη, χάραξη πολιτικής

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο «αντίκτυπος του CNN» αναφέρεται στην επιρροή που έχουν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης στη χάραξη της πολιτικής ατζέντας των κρατών. Πολλοί μελετητές ασχολήθηκαν με τα όρια του αντίκτυπου των ΜΜΕ στους φορείς χάραξης της πολιτικής. Το 1980, η ίδρυση του τηλεοπτικού καναλιού CNN, έφερε ριζικές αλλαγές στον τομέα της ενημέρωσης. Η ζωντανή αναμετάδοση της είδησης και οι εικόνες βίας από τα πολεμικά μέτωπα επηρέασαν την κοινή γνώμη, που με τη σειρά της άσκησε πίεση σε κυβερνητικές πολιτικές. Το 1999, ο πόλεμος του Κοσόβου αποτέλεσε ορόσημο. Ήταν η πρώτη φορά που το ΝΑΤΟ επενέβη σε μια περιοχή με το σκεπτικό της ανθρωπιστικής επέμβασης. Ζωντανές αναμεταδόσεις από την περιοχή έκαναν τον γύρο του κόσμου και η κοινή γνώμη στήριξε την απόφαση για επέμβαση. Ο «αντίκτυπος του CNN» απαντάται σε μια πιο εξελιγμένη μορφή στη Συρία. Πλέον, η εξέλιξη του διαδικτύου συμβάλλει σε νέες αλλαγές. Με δεδομένες τις μελλοντικές καινοτομίες της τεχνολογίας αναμένονται και άλλες διαφοροποιήσεις στη σχέση ΜΜΕ - πολιτικής.

The “CNN effect” in Kosovo and Syria wars

Keywords: CNN effect, globalization, media, war, Kosovo, Syria, public opinion, policy agenda

ABSTRACT

The “CNN effect” refers to the impact of the media in shaping the political agenda of states. Many scholars have studied the limits of the impact of the media on policy makers. In 1980, the foundation of the CNN channel brought radical changes in the world of media. The live broadcasting of the news and images of violence from war fronts influenced public opinion, which in turn put pressure on government policies. In 1999, the war in Kosovo became a landmark. It was the first time that NATO intervened in an area on the grounds of humanitarian intervention. Live broadcasts from the region made the round of the world and public opinion supported the government's decision to intervene. In 2011 the “CNN effect” occurs in a more sophisticated form in Syria. Furthermore, the existence of internet helps to new changes. Given future innovations in technology, other variations are expected in the relation between media - policy.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	5
Abstract.....	6
Εισαγωγή.....	9

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ο «αντίκτυπος του CNN»

1.1 Ορισμός.....	13
1.2 Ιστορική εξέλιξη.....	13
1.3 Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και στρατός.....	15
1.4 Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και εξωτερική πολιτική.....	19
1.5 Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και πολιτική.....	21
1.6 Ο αντίκτυπος του CNN στην εποχή των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης.....	23

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Ο «αντίκτυπος του CNN» στο Κόσοβο

2.1 Ο ρόλος του CNN στον πόλεμο του Κοσόβου.....	26
2.2 Τα γεγονότα στο Racak.....	29
2.3 Πρόεδρος Clinton και αμερικανική κοινή γνώμη.....	31
2.4 Μονομέρεια; Γεγονότα και υποψίες.....	33
2.5 «Αντίκτυπος του CNN»: Αίτιο ή αποτέλεσμα; (Πού «επενδύουν» οι ισχυροί).....	36
2.6 Συμπεράσματα για τη γενική εικόνα των γεγονότων.....	37
2.7 Συμπεράσματα για την έκταση της ισχύος του «Αντίκτυπου του CNN»	38

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: : Ο «αντίκτυπος του CNN» στη Συρία

3.1 Ιστορικό πλαίσιο.....	40
3.2 Αραβική Άνοιξη και Συρία.....	42
3.3 Πρόθεση επέμβασης ΝΑΤΟ.....	43
3.4 Τζιχάντ και θρησκευτικός εξτρεμισμός	45
3.5 Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης - Κοινωνικής Δικτύωσης και Συρία.....	46
3.6 Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και πρόσφατες εξελίξεις.....	50
Συμπεράσματα.....	52
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	55

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται την εμφάνιση του «αντίκτυπου του CNN» και την επιρροή που άσκησε στην περίπτωση δυο χωρών: του Κοσόβου και της Συρίας.

Οι περιοχές του Κοσόβου και της Συρίας δεν επελέγησαν τυχαία. Οι δύο περιπτώσεις αποτελούν ορόσημα όσον αφορά το θέμα της παρούσας εργασίας. Στόχος είναι η εξέλιξη του «αντίκτυπου του CNN» μέσα στο διάστημα των δώδεκα ετών (1999 -2011) που χωρίζει αυτές τις περιπτώσεις. Διαπιστώνονται διαφορετικές μορφές του ίδιου φαινομένου, καθώς διερευνάται το επίκαιρο θέμα της Συρίας σε σχέση με τα όποια διδάγματα του Κοσόβου.

Για τη συγγραφή της εργασίας ακολουθήθηκε η μέθοδος μελέτης περιεχομένου μέσω της επισκόπησης της βιβλιογραφίας. Επίσης η εργασία βασίστηκε σε ξενόγλωσσα άρθρα και δημοσιεύσεις. Τέλος, χρήσιμα στοιχεία αντλήθηκαν από επίσημες διαδικτυακές πηγές.

Η εργασία χωρίζεται σε τρία μέρη: στο πρώτο μέρος αναλύεται ο «αντίκτυπος του CNN», στο δεύτερο η επίδρασή του στον πόλεμο του Κοσόβου το 1999 και στο τρίτο, ο ρόλος του στη Συρία από το 2011 και μετά. Ακολουθούν συμπερασματικές διαπιστώσεις σχετικά με το ρόλο του «αντίκτυπου του CNN» και σύγκριση του ρόλου που είχε τόσο στο Κόσοβο όσο και στη Συρία. Η μελέτη ξεκινά με την ανάλυση του «αντίκτυπου του CNN» μέσα από την ιστορική εξέλιξή του, τη σχέση Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ) και στρατού, και το ρόλο των ΜΜΕ στη χάραξη της πολιτικής. Στη συνέχεια γίνεται αναφορά για τον «αντίκτυπο του CNN» στην εποχή των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης (ΜΚΔ).

Στο δεύτερο μέρος ανιχνεύεται ο ρόλος που έπαιξε ο «αντίκτυπος του CNN» στον πόλεμο στο Κόσοβο. Παρατίθεται το επεισόδιο της σφαγής στην περιοχή Racak που εμμέσως σηματοδότησε την έναρξη των βομβαρδισμών από την πλευρά του ΝΑΤΟ, διότι δυσχέρανε καθοριστικά τη συνέχιση των συνομιλιών. Στη συνέχεια αναλύεται η σχέση των ΜΜΕ με τους στρατιωτικούς του ΝΑΤΟ, η ανθρωπιστική πλευρά των γεγονότων και εξάγονται τα σχετικά συμπεράσματα.

Στο τρίτο μέρος εξετάζεται ο «αντίκτυπος του CNN» και η επιρροή που αυτός άσκησε στην αμερικανική εξωτερική πολιτική όσον αφορά την περιοχή της Συρίας. Αναλύεται το

ιστορικό πλαίσιο της περιοχής , η «Αραβική Άνοιξη» και η περίπτωση επέμβασης του NATO. Περαιτέρω γίνεται παρουσίαση της κατανομής του πληθυσμού της Συρίας ανά θρήσκευμα και τέλος τονίζεται ο ρόλος που διαδραμάτισαν τα ΜΜΕ και τα ΜΚΔ στη συγκεκριμένη περίπτωση. Στο τέλος, εξάγονται γενικά συμπεράσματα, γίνεται σύγκριση του «αντίκτυπου του CNN» στις δυο χώρες που μελετήθηκαν και απαντάται το ερώτημα της ύπαρξης και διεύρυνσης του φαινομένου στη σημερινή εποχή του διαδικτύου. Στη συνέχεια του τρίτου μέρους αναλύεται το «φαινόμενο της Αραβικής Άνοιξης» και η επιρροή του στην περιοχή της Συρίας.

Ακολουθεί αναφορά στην εμφάνιση του θρησκευτικού εξτρεμισμού της Μέσης Ανατολής. Η εμφάνιση των τζιχαντιστών, της al-Qaeda και του ISIS αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα ακραίου ισλαμικού φονταμενταλισμού.

Το τελευταίο τμήμα του τρίτου μέρους ασχολείται με τα ΜΜΕ και το διαδίκτυο στην περίπτωση της Συρίας. Φαίνεται ο τρόπος με τον οποίο λειτούργησε ο «αντίκτυπος του CNN». Τονίζεται η παρεμπόδιση ή και απαγόρευση της πρόσβασης δυτικών δημοσιογράφων στην περιοχή με αποτέλεσμα την έλλειψη σαφούς εικόνας των γεγονότων. Ωστόσο, με την ανάπτυξη του διαδικτύου κάθε πολίτης της περιοχής με στοιχειώδη τεχνολογική πρόσβαση μπορεί να ενημερώσει τους συμπολίτες του ή τη διεθνή κοινή γνώμη και να επικοινωνήσει ή να συντονιστεί με αυτούς.

Η εποχή μας χαρακτηρίζεται από τη μετάβαση του κόσμου σε μια καινούρια περίοδο, η οποία έχει ξεκινήσει και προβληματίζει πολλούς για το ποια κυρίαρχα χαρακτηριστικά θα έχει ο κόσμος που έρχεται. Η διαμόρφωση και η πορεία των σύγχρονων εξελισσόμενων κοινωνιών θα καθορισθεί σε μεγάλο βαθμό από πλήθος παραγόντων, που θα λαμβάνουν υπόψη ή θα αφορούν την παγκοσμιοποίηση του τρόπου ζωής. Μερικά ζητήματα έχουν πλέον οικουμενική διάσταση. Η προσαρμογή κάθε σύγχρονης κοινωνίας στα νέα δεδομένα που παρουσιάζονται στην εξελικτική πορεία του κόσμου, είναι καθοριστικός παράγοντας για την ανάπτυξή της, ο οποίος έχει στενή συνάφεια με τα πολιτικά συστήματα και το μετασχηματισμό τους προς τα δεδομένα της σύγχρονης εποχής. Μέρος αυτού του εκσυγχρονισμού της κοινωνίας αποτελούν τα ΜΜΕ, ως επικοινωνιακά μέσα μιας ταχύτατης και σημαντικής μετάβασης στον αιώνα της τεχνολογικής ανάπτυξης. Η αναπροσαρμογή της δημόσιας σφαίρας αφορά άμεσα την επικοινωνία και παράλληλα εξαρτάται από το ρόλο των ΜΜΕ στις σύγχρονες κοινωνίες. Ανά τον κόσμο λαμβάνουν χώρα απορρυθμίσεις και

αναδιατάξεις συστημάτων, με σημαντικές επιπτώσεις στη ζωή των ανθρώπων, στα όρια και την εξουσία των κρατών, στη λειτουργία κυβερνητικών σχημάτων, στη χάραξη του γεωπολιτικού χάρτη. Σε πολλά σημεία του κόσμου – και όχι μόνο σήμερα - ξεσπούν συρράξεις, αναφλέξεις και εντάσεις, των οποίων οι συνέπειες εξαπλώνονται. Λόγω της τεχνολογικής ανάπτυξης έγινε εφικτή η λειτουργία και διάδοση των ηλεκτρονικών μέσων, πράγμα που κατέστησε δυνατή τη δημοσιοποίηση και αναμετάδοση γεγονότων και κρίσεων ανά τον πλανήτη, σε πολύ σύντομο- ή και μηδενικό- χρονικό διάστημα.

Η δύναμη της εικόνας στα σύγχρονα ηλεκτρονικά μέσα είναι πανίσχυρη και υπερβαίνει τις παλιότερες πρακτικές έντυπων μέσων. Η πρόσληψη της εικόνας από το κοινό, κατέστησε σαφή μια τυπολογία της γλώσσας των ΜΜΕ, η οποία συνδέεται άμεσα με ζητήματα ιδεολογίας. Το τηλεοπτικό κοινό, καθώς και οι χρήστες του διαδικτύου και των ΜΚΔ, είναι κοινωνικά δομημένα σύνολα και η κρίση τους διαμορφώνει και διαμορφώνεται σύμφωνα με μοντέλα κωδικοποίησης και αποκωδικοποίησης της εικόνας και της πληροφορίας, που προκύπτουν κατά την εξελικτική πορεία της σύγχρονης κοινωνικής ζωής. Πέρα από την ψυχαγωγία και την πληροφόρηση του κοινού για διάφορα θέματα, η ειδησεογραφία είναι αναπόσπαστο μέρος του προγράμματος πολλών καναλιών. Και μάλιστα σήμερα, που το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης στρέφεται προς κάθε σημείο του πλανήτη. Η «είδηση» έχει προσλάβει παγκόσμια διάσταση και δεν είναι πλέον μόνο ενημέρωση. Μπορεί να διαμορφώσει την εξέλιξη των γεγονότων «εν τη γενέσει» τους και να καθορίσει πολιτικές. Ο ρόλος των ΜΜΕ έχει πλέον μεταβληθεί από φορέας πληροφόρησης σε φορέα επηρεασμού της κοινής παγκόσμιας γνώμης και σε μερικές περιπτώσεις συνδιαμορφωτή της πολιτικής. Μέσα από το πλέγμα των αλληλεπιδράσεων πολιτικής, μέσων, και κοινωνίας, έχει αναδυθεί πληθώρα τηλεοπτικών καναλιών, ορισμένα από τα οποία «εξειδικεύτηκαν» στον τομέα της ειδησεογραφίας. Ένα από τα σημαντικότερα είναι το CNN, του οποίου η ανάπτυξη, εξέλιξη και παγκόσμια εμβέλεια οδήγησαν στην ανάδειξη της δύναμης των ΜΜΕ στη χάραξη πολιτικών, δηλαδή στον «αντίκτυπο του CNN».

Ο «αντίκτυπος του CNN» αναφέρεται στην επιρροή των ΜΜΕ στη χάραξη πολιτικής διαφόρων κρατών. Ιστορικά, από τον πόλεμο στο Βιετνάμ, οι κυβερνήσεις υπολόγιζαν στη δύναμη του Τύπου, στηρίζοντας εκεί την προπαγάνδα τους. Όμως, χωρίς τη ζωντανή αναμετάδοση των γεγονότων και την απευθείας ανταπόκριση,- αλλαγές που έφερε ο «αντίκτυπος του CNN»-, η κατάσταση αντιμετωπιζόταν διαφορετικά. Παλαιότερα για

παράδειγμα, σε περιόδους κρίσης, ο ηγέτης μιας χώρας είχε χρόνο να εξετάσει τα γεγονότα και να κινηθεί ανάλογα, πριν τη δημοσιοποίησή τους. Μετά τον Πόλεμο στον Κόλπο το 1990-91, τα πράγματα άλλαξαν. Η εμφάνιση του καναλιού CNN είχε ως αποτέλεσμα τη διαφορετική χάραξη πολιτικής, με τα ΜΜΕ να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη. Η ζωντανή αναμετάδοση εικόνων από το πεδίο της μάχης προς την κοινή γνώμη συμβάλλει στην άσκηση πίεσης της τελευταίας για επέμβαση ή, αντιθέτως, περιορισμό της εμπλοκής.

Μετά την εμφάνιση του φαινομένου, στην πολιτική επιστήμη αναπτύχθηκαν θεωρίες σχετικές με τον βαθμό που τα ΜΜΕ επηρεάζουν τις κυβερνητικές πολιτικές. Κάποιοι μελετητές υποστήριξαν πως η δύναμη του «αντίκτυπου του CNN» είναι τέτοια, που η συμμετοχή του στη χάραξη της πολιτικής, θεωρείται δεδομένη. Στον αντίποδα αυτών των θεωρητικών βρίσκονται οι περισσότερο σκεπτικιστές, που ναι μεν πιστεύουν στη μεγάλη συμβολή των ΜΜΕ στο πεδίο της πολιτικής, χωρίς όμως να τα θεωρούν παράγοντα που επηρεάζει «σε ζωντανό χρόνο» (realtime) τις κυβερνήσεις—άλλοι μάλιστα θεωρούν ανύπαρκτο το φαινόμενο.

Είναι δύσκολο να σκεφθεί κανείς τον σύγχρονο κόσμο χωρίς την παρουσία των ΜΜΕ και του διαδικτύου. Η χάραξη της πολιτικής δομείται και επηρεάζεται από αυτά, και οι κυβερνήσεις τα υπολογίζουν είτε ως συμμάχους είτε ως αντιπάλους. Στη σημερινή εποχή της εικόνας και της πληροφορίας, οι ειδήσεις έχουν την ικανότητα να επηρεάσουν τους πολιτικούς αρχηγούς στη λήψη αποφάσεων. Η εμφάνιση των ΜΚΔ έχει συμβάλει επίσης στην αλλαγή του σκηνικού. Ιστοσελίδες, facebook, youtube, twitter αποτελούν πλέον μέσα ενημέρωσης της κοινής γνώμης. Η πολυφωνία απόψεων που υπάρχει στο διαδίκτυο, το φέρνει στην πρώτη γραμμή της προτίμησης του κοινού για ενημέρωση. Πλέον, ο πολίτης έχει τη δυνατότητα να ενημερωθεί για τις εξελίξεις σε παγκόσμιο επίπεδο, όχι μόνο τη στιγμή που αυτές γίνονται, αλλά και πλουραλιστικά, μέσω πληθώρας ειδήσεων που δεν υιοθετούν τη μια ή την άλλη άποψη

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ο «αντίκτυπος του CNN»

1.1 Ορισμός

Ο «αντίκτυπος του CNN» είναι ένας όρος της πολιτικής επιστήμης που καταγράφει την τεράστια επιρροή της καλωδιακής τηλεόρασης, με την 24ωρη τηλεοπτική κάλυψη, στην αμερικανική εξωτερική πολιτική, στη μετα-ψυχροπολεμική περίοδο. Οι ζωντανές αναμεταδόσεις του CNN έχουν ταυτιστεί με ιστορικά γεγονότα όπως η διαμαρτυρία στην πλατεία Τιενανμέν το 1989, η μάχη στο Μογκαντίσου, ο πόλεμος του Κόλπου. Ωστόσο, δεν πρέπει να συγχέονται το CNN ως καλωδιακή τηλεόραση και ο «αντίκτυπος του CNN» ως όρος της πολιτικής επιστήμης.

1.2 Ιστορική εξέλιξη

Η δεκαετία του '80 σηματοδότησε μεγάλες αλλαγές στην ενημέρωση της αμερικανικής κοινής γνώμης. Το 1980, ο Ted Turner ίδρυσε το CNN, έναν τηλεοπτικό σταθμό με ζωντανή αναμετάδοση των ειδήσεων σε παγκόσμια κλίμακα.¹ Πριν από το CNN τα νέα αναμεταδίδονταν από τις τηλεοράσεις μόνο μία φορά την ημέρα και συγκεκριμένα το βράδυ και έτσι το κοινό δεν είχε πρόσβαση στην άμεση και ζωντανή κάλυψη των γεγονότων όπως είναι γνωστή σήμερα. Με το CNN, εκτός από τα τοπικά νέα -που έτσι και αλλιώς κυριαρχούσαν στη δημοσιογραφική ατζέντα- δόθηκε χώρος και στα διεθνή. Σκοπός του Turner ήταν να έρθει η αμερικανική κοινή γνώμη σε επαφή με τις διεθνείς εξελίξεις. Η εποχή ήταν κατάλληλη. Η Αμερική είχε ηγεμονικό ρόλο και η παγκοσμιοποίηση βρισκόταν προ των πυλών. Το CNN, ως εικοσιτετράωρο καλωδιακό κανάλι, διεύρυνε τη δυνατότητα ενημέρωσης. Παρόλο που τα διεθνή θέματα δεν είχαν την ίδια προτεραιότητα με τα εθνικά, δημοσιογράφοι από όλο τον κόσμο, αναφέρονταν σε μια «άλλη» επικαιρότητα, καινούρια για το αμερικανικό κοινό.²

Είναι λοιπόν κατά τη συγκεκριμένη περίοδο που μεγάλα γεγονότα σημάδεψαν την ιστορία της μετάδοσης των ειδήσεων. Το 1989 στην Κίνα, οι πολιτικές αναταραχές, είχαν ως επακόλουθο τη μαζική σφαγή διαδηλωτών στην πλατεία Τιενανμέν. Το CNN

¹ZingarelliM., *The CNN effect and the Al Jazeera effect in global politics and society*, <https://repository.library.georgetown.edu/bitstream/handle/10822/553423/zingarelliMeganElizabeth.pdf?sequence=1>, ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014, σελ. 1

²ό. π., σελ. 1

πρωταγωνίστησε με εικοσιτετράωρη ζωντανή κάλυψη στις εξελίξεις, και κέρδισε την εμπιστοσύνη του τηλεοπτικού κοινού. Ακολούθησε ο πόλεμος στον Περσικό Κόλπο.

Κατά τη διάρκεια του πολέμου, οι ίδιοι οι πολιτικοί έβλεπαν CNN για να ενημερώνονται για τις εξελίξεις, μιας και η τηλεοπτική ενημέρωση ήταν καλύτερη από τις υπηρεσίες πληροφοριών τους.³ Οι μυστικές υπηρεσίες διάβαζαν εφημερίδες και παρακολουθούσαν CNN μαζί με την υπόλοιπη κοινή γνώμη.

Παλαιότερα, υπήρχε διαφορά στον τρόπο κάλυψης της πολεμικής ειδησεογραφίας, αναλόγως με τα κίνητρα, τους προπαγανδιστικούς σκοπούς και τους στόχους των ιθυνόντων.

Κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, τα ΜΜΕ έδιναν μηνύματα αισιοδοξίας στο λαό. Επικρατούσε η αντίληψη πως ο πόλεμος γινόταν για το κοινό καλό και οι πληροφορίες λογοκρίνονταν σε ένα αυστηρό πουριτανικό σύστημα πολιτικής διακυβέρνησης. Οι ΗΠΑ είχαν ως στόχο τη βοήθεια προς τους Ευρωπαίους συμμάχους και την υπεράσπιση των δικαιωμάτων τους. Το αμερικανικό κοινό εκείνη την εποχή ενημερωνόταν από τις εφημερίδες και το ραδιόφωνο. Όμως, οι εκθέσεις των εφημερίδων απέκρυπταν τις σφαγές και τις ανθρώπινες απώλειες, αφού κάτι τέτοιο δεν επιτρεπόταν από την κυβέρνηση.⁴

Το 1962, κατά τη διάρκεια της πυραυλικής κρίσης στην Κούβα, η κυβέρνηση Kennedy είχε στη διάθεσή της αρκετό χρόνο προετοιμασίας και ανάλυσης των επιλογών της, μιας και η κοινή γνώμη δε γνώριζε ακόμα τα γεγονότα. Έτσι, ο Kennedy, είχε τη δυνατότητα να λάβει πολιτικές αποφάσεις, χωρίς δημόσια πίεση.⁵

Ο πόλεμος στο Βιετνάμ συνετέλεσε σε μια μεταστροφή των σχέσεων ΜΜΕ - στρατού. Οι δημοσιογράφοι είχαν πλήρη πρόσβαση σε έναν αμερικανικό πόλεμο και λειτούργησαν ανεμπόδιστα χωρίς λογοκρισία. Ήταν η πρώτη φορά, που Αμερικανοί πολίτες είχαν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν τον πόλεμο από τους δέκτες τους. Οι εικόνες είχαν τόσο μεγάλη δύναμη που η Αμερική βίωσε την πρωτόγνωρη εμπειρία παρακολούθησης του πολέμου με τελειώς διαφορετικό τρόπο: η κοινή γνώμη υπέστη σοκ. Πριν τον πόλεμο στο

³Zapotoczny W. S., *The "CNN" Effect*, <http://www.wzaponline.com/CNNEffect.pdf>, ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014, σελ. 1

⁴ό. π., σελ. 1

⁵Livingston S., *Clarifying the CNN effect: An Examination of Media Effects According to Type of Military Intervention*, <http://www.udel.edu/communication/COMM418/begleite/readings/Livingston%20CNN%20Effect.pdf>, ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014, σελ. 3

Βιετνάμ η σχέση Τύπου-κυβέρνησης ήταν ελεγχόμενη. Τώρα ήταν αμφίδρομη και συνεξαρτώμενη.

Ενώ λίγα χρόνια πριν, για τη μετάδοση της είδησης στα κανάλια μεσολαβούσε κάποιο χρονικό περιθώριο, τώρα η ενημέρωση λαμβάνει χώρα ταυτόχρονα με το γεγονός. Σήμερα οι όροι έχουν αλλάξει: η μετάδοση των ειδήσεων σε πραγματικό χρόνο εξυπηρετεί την ανάγκη του κοινού για έγκαιρη πληροφόρηση. Τα χρονικά περιθώρια πιέζουν, καθώς ακόμα και η καθυστέρηση ενός λεπτού έχει επιπτώσεις στον ανταγωνισμό μεταξύ των καναλιών.

Για τον Livingston⁶, δύο είναι οι βασικοί παράγοντες που συνέβαλαν στην εμφάνιση του «αντίκτυπου του CNN». Ο πρώτος αφορά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, λόγω των αλλαγών που επέφερε στην αμερικανική εξωτερική πολιτική. Ο δεύτερος, σχετίζεται με την τεχνολογική πρόοδο, και συγκεκριμένα τη δύναμη της ζωντανής αναμετάδοσης των γεγονότων σε παγκόσμια εμβέλεια. Πρόκειται για τη λεγόμενη «εξωτερική πολιτική» των ΜΜΕ, αφού αυτά κατέχουν πλέον ένα πολύ σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης και κατ' επέκταση στη διαμόρφωση των όρων της άσκησης πολιτικής στη διεθνή σκακιέρα.

1.3 Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και στρατός

Τα ΜΜΕ, η προπαγάνδα, οι διαμάχες και η κοινωνία είναι παράγοντες που αλληλεπιδρούν και δεν πρέπει να αναλύονται ως απομονωμένες οντότητες.⁷ Ο Brown⁸ αναφέρει ότι τα ΜΜΕ είναι μέρος της πολιτικής διαδικασίας και όχι κάτι διαφοροποιημένο από αυτήν.

Η συζήτηση αν και κατά πόσο τα ΜΜΕ επηρεάζουν τις πολιτικές αποφάσεις εξακολουθεί να υφίσταται, παρά τις πολλές έρευνες που έχουν διεξαχθεί. Οι οπτικές που κυριαρχούν είναι δύο: η πρώτη υποστηρίζει την επιρροή του «αντίκτυπου του CNN» στην πολιτική ατζέντα. Σύμφωνα με αυτή την άποψη, οι πολιτικοί προβάλλουν ως δικαιολογία την ανθρωπιστική

⁶ό. π., σελ. 1

⁷Willcox D. R., *Propaganda, The Press And Conflict, The Gulf War and Kosovo*, εκδ. Routledge, London & New York 2005, σελ. 20.

⁸BrownR., *Clausewitz in the Age of Al-Jazeera: Rethinking the Military-Media Relationship*, <http://www.apsanet.org/~polcomm/apsa%20papers/brown.pdf>, ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014, σελ. 2.

επέμβαση, στην ουσία όμως λειτουργούν με βάση τα στρατηγικά και οικονομικά τους συμφέροντα. Η δεύτερη άποψη θεωρεί τον «αντίκτυπο του CNN» ως ένα νεολογισμό και αμφισβητεί την ύπαρξη και κατ' επέκταση τη δύναμη ενός τέτοιου φαινομένου στις αποφάσεις για τις πολιτικές εξελίξεις.

Οι στρατιωτικές επιχειρήσεις ακολουθούν την πολιτική γραμμή της εκάστοτε κυβέρνησης, υπερασπίζοντας τα συμφέροντα της χώρας. Η κοινή γνώμη ενημερώνεται μέσω δημοσιογράφων–ανταποκριτών, οι οποίοι καταγράφουν και μεταδίδουν τα γεγονότα. Συνεπώς, αναπτύσσεται μια σχέση ανάμεσα στους στρατιωτικούς και τους ανταποκριτές, η οποία δεν είναι πάντα εύκολη και αυτονόητη.

Η επιχείρηση «Desert Storm» στον Πόλεμο του Κόλπου θεωρείται ιστορικά από τις πιο επιτυχημένες. Ο στρατός ήταν πολύ ισχυρός και οι σχέσεις ΜΜΕ και στρατού άλλαξαν.⁹ Το CNN είχε πρόσβαση στις στρατιωτικές επιχειρήσεις και αναμετέδιδε ζωντανά σε εικοσιτετράωρη βάση τις εξελίξεις από την περιοχή. Αυτό που θεωρήθηκε τεράστια πρόκληση για το στρατό ήταν να μπορέσει να ανταποκριθεί επάξια και να αναμετρηθεί απέναντι στην ταχύτητα μετάδοσης των γεγονότων από την καλωδιακή τηλεόραση, λαμβάνοντας αποφάσεις σε ελάχιστο χρόνο. Ο στρατιωτικός ηγέτης χρειάζεται στοχασμό πριν τη δράση, ενώ ο «αντίκτυπος του CNN» λειτουργεί άμεσα, με συνεχή κάλυψη των γεγονότων. Κάτι τέτοιο καθορίζει εν πολλοίς τη σχέση στρατού και ΜΜΕ.¹⁰ Όταν ένα κανάλι έχει πρόσβαση στις στρατιωτικές πληροφορίες, η ενημέρωση των πολιτών γίνεται σε κλάσματα του δευτερολέπτου και η πολιτική εξουσία αντιμετωπίζει δυσκολίες ως προς την λήψη αποφάσεων.

Η Belknap¹¹ θέτει το ερώτημα εάν ο «αντίκτυπος του CNN» προκαλεί για τα κράτη επιχειρησιακό ρίσκο (operational risk) ή εξυπηρετεί τους στόχους τους (strategic enabler). Στην πρώτη περίπτωση, επειδή το CNN αναμεταδίδει ζωντανά πληροφορίες που

⁹Zapotoczny W. S., *The “CNN” Effect*, <http://www.wzaponline.com/CNNEffect.pdf>, ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014, σελ.3

¹⁰ό. π., σελ. 3

¹¹Belknap M. H., *The CNN Effect: Strategic Enabler or Operational Risk?*, <http://strategicstudiesinstitute.army.mil/pubs/parameters/articles/02autumn/belknap.pdf>, ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014, σελ. 103

απευθύνονται σε παγκόσμιο επίπεδο τίθεται το ερώτημα εάν ο στρατός είναι σε θέση να ελέγξει τα ΜΜΕ. Στην ιδανική περίπτωση, η ενημέρωση του κοινού από τους στρατιωτικούς θα έπρεπε να γίνεται χωρίς να τίθεται σε κίνδυνο η αποστολή. Συνεπώς, ο «αντίκτυπος του CNN» επιφέρει ένα ρίσκο, το οποίο ο στρατός θα κληθεί να αντιμετωπίσει. Στην αντίθετη περίπτωση, σύμφωνα με τη συγγραφέα¹², ο «αντίκτυπος του CNN» εμφανίζεται ως στρατηγικός σύμμαχος για το στρατό. Αυτό μπορεί να γίνει με διάφορους τρόπους, όπως το να καθιστά δυνατή την επικοινωνία σε παγκόσμια κλίμακα ή να διαδραματίζει ενεργό ρόλο στην εξαπάτηση του εχθρού. Η πρόσβαση των ΜΜΕ στο στρατό συνεπάγεται τη διευκόλυνση μεταφοράς πληροφοριών στην κοινή γνώμη, από την άλλη όμως, η αλόγιστη χρήση των μέσων στο πεδίο της μάχης και η ελεύθερη πρόσβαση σε απόρρητες πληροφορίες μπορεί να επιφέρει αρνητικά αποτελέσματα.¹³ Γενικά, η «Τέταρτη εξουσία» προσφέρει τη δυνατότητα στους στρατιωτικούς να εμφανίζονται στα ΜΜΕ και να δίνουν με καθησυχαστικό τρόπο, κάποια αίσθηση ασφάλειας στο κοινό. Ειδικά, εάν στραφούν εναντίον του Τύπου, υφίσταται ο κίνδυνος να μεταδίδονται τα νέα σε παγκόσμιο επίπεδο με τρόπο μη φιλικό ως προς το στρατό, πράγμα απευκαίριο για στρατιωτικούς, πολιτικούς και προπαγανδιστικούς λόγους .

Στον πόλεμο του Κόλπου το 1991 ο στρατηγός Powell εξασφάλισε το δικαίωμα πρόσβασης των ΜΜΕ στις στρατιωτικές επιχειρήσεις και επέτρεψε σε δημοσιογράφους του CNN τη ζωντανή αναμετάδοση των γεγονότων.¹⁴ Ελάμβαναν χώρα συνεντεύξεις Τύπου, κατά τις οποίες το κοινό είχε πρόσβαση στην ενημέρωση επί εικοσιτετραώρου βάσεως. Το αμερικανικό κοινό παρακολουθούσε στους δέκτες του τη συνομιλία δημοσιογράφων και στρατιωτικών. Μάλιστα, οι τελευταίοι σε γενικές γραμμές αντιμετωπίζονταν από τον Τύπο ευνοϊκά. Ήταν μια αλλαγή στη σχέση ΜΜΕ - στρατού, που θα μπορούσε να θέσει προς συζήτηση το θέμα των ορίων αυτής της επικοινωνίας.

Το 1991 στο Β. Ιράκ, μετά την αποτυχία της απόπειρας ανατροπής του Saddam Hussein, εμφανίστηκε το CNN, καλύπτοντας τη μαζική σφαγή πολλών Κούρδων στα τουρκικά και ιρανικά σύνορα. Η τηλεοπτική μεταφορά του γεγονότος δημιούργησε πιέσεις από την κοινή

¹²ό. π., σελ. 101

¹³ό. π., σελ. 110

¹⁴ό. π., σελ. 106

γνώμη, με αποτέλεσμα την αποστολή αμερικανικού στρατού ως βοήθεια προς τα θύματα του Saddam. Η κίνηση της Αμερικής απέναντι στην κουρδική κρίση ήταν να δημιουργηθούν ασφαλή καταφύγια για την προστασία των Κούρδων και των Σιτών. Μάλιστα για αυτή την περίπτωση υποστηρίχθηκε, πως αυτό που εξώθησε την πολιτική ηγεσία των ΗΠΑ να αναλάβει δράση ήταν η επίδραση του «αντίκτυπου του CNN» και των ΜΜΕ.

Το 1992, το CNN έπαιξε επίσης σημαντικό ρόλο στην περίπτωση της Σομαλίας, καθώς, μετά από αναφορές για μαζική λιμοκτονία, το ενδιαφέρον όλων στράφηκε στην περιοχή. Για άλλη μια φορά η πολιτική ατζέντα καθορίστηκε αναλόγως.

Βαθμιαία, ο «αντίκτυπος του CNN» επεκτάθηκε. Μεγάλα κανάλια, όπως το BBC, υιοθέτησαν την εικοσιτετράωρη ενημέρωση, υποκύπτοντας στον ανταγωνισμό. Ο Thune,¹⁵ ανιχνεύοντας τον όρο και το ρόλο του «αντίκτυπου του CNN», διαβλέπει τη στενή σχέση ΜΜΕ και κρατών στη διεθνή πολιτική σκηνή. Είναι εμφανής η αλληλεξάρτησή τους και η σύνδεση του τρόπου παρουσίασης της είδησης με την πολιτική σκοπιμότητα. Μάλιστα, κατά τον συγγραφέα, δεν ενδιαφέρει τόσο η αποσαφήνιση του όρου του «αντίκτυπου του CNN», όσο το σύνολο των θεωριών, οι οποίες προϋπήρξαν και δύνανται να εξηγήσουν τέτοια φαινόμενα.

Ο Thune ανέλυσε την κάλυψη από το CNN και το BBC του βομβαρδισμού στο Αφγανιστάν από τις ΗΠΑ τον Οκτώβριο του 2001. Ο πόλεμος στη συγκεκριμένη περιοχή απασχόλησε έντονα το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης. Κατά την επιχείρηση “Enduring Freedom”, τα δύο κανάλια απευθύνθηκαν πλέον όχι μόνο σε εθνικό επίπεδο αλλά και στη διεθνή κοινότητα. Και τα δύο χρηματοδοτούνταν από χώρες που έπαιξαν ρόλο στην εισβολή (ΗΠΑ- Βρετανία).

¹⁵Thune H., *Beyond the CNN effect, Towards a constitutive understanding of media power in international politics*, https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/15140/Materie_195_Thune.pdf?sequence=, σελ. 70

1.4 Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και εξωτερική πολιτική

Για τον «αντίκτυπο του CNN» στην πολιτική ο Livingston¹⁶ αναφέρει τριών ειδών επιδράσεις:

A) Τα MME ορίζουν τη διαμόρφωση ημερήσιας πολιτικής ατζέντας (*A policy agenda setting agent*)

B) Μπορεί να παρεμποδίσουν την επίτευξη των πολιτικών στόχων (*An impediment to the achievement of policy goals*)

Γ) Μπορεί να επιταχύνουν τη λήψη πολιτικών αποφάσεων (*An accelerant to policy decision-making*). Πολλές φορές τα MME θέτουν ένα θέμα, πριν προλάβουν οι πολιτικοί να το επεξεργαστούν και να πάρουν αποφάσεις σε εύλογο χρονικό διάστημα. Αντιθέτως, ο χρόνος τους πιέζει, με αποτέλεσμα τη βεβιασμένη λήψη μέτρων.

Τα MME, κατά τον Livingston,¹⁷ λειτουργούν ως πολλαπλασιαστής ισχύος σε θέματα εξωτερικής πολιτικής. Ο συγγραφέας υποστηρίζει πως, αν κάποιος μελετήσει τη συμμετοχή της Αμερικής σε παγκόσμιας κλίμακας ανθρωπιστικές κρίσεις, θα αναρωτηθεί μήπως ο «αντίκτυπος του CNN» έχει υπερτιμηθεί. Οι κυβερνήσεις είναι αυτές που ουσιαστικά αποφασίζουν στις εκάστοτε κρίσεις, πριν την ανάμειξη των καναλιών. Αναφέρει μάλιστα ως παράδειγμα την αμερικανική ανθρωπιστική βοήθεια στη Σομαλία το 1991, με την αποστολή 12000 τόνων τροφίμων, πολύ πριν τα MME ασχοληθούν με τη συγκεκριμένη περίπτωση.¹⁸ Εξάλλου, για τα κανάλια οι ασθένειες και η πείνα σε χώρες του Τρίτου κόσμου αποτελούν κοινό τόπο. Η απουσία τηλεοπτικής κάλυψης των ανθρωπιστικών αναγκών δεν είναι ασυνήθιστο γεγονός. Εξάλλου, είναι σημαντική η διαπίστωση, πως για τις περισσότερες αμερικανικές επεμβάσεις μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, βασική αιτία ήταν γεωστρατηγικοί παράγοντες και δευτερευόντως η πίεση από την τηλεοπτική ενημέρωση της κοινής γνώμης.

¹⁶Livingston S., *Clarifying the CNN effect: An Examination of Media Effects According to Type of Military Intervention*, <http://www.udel.edu/communication/COMM418/begleite/readings/Livingston%20CNN%20Effect.pdf>, ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014, σελ. 7

¹⁷ό. π., σελ. 7

¹⁸Strobel W. P., *How much influence does the 24-hour news network really have on foreign policy?* <http://ajrarchive.org/article.asp?id=3572>, ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014

Πολλοί ακαδημαϊκοί επίσης θέτουν υπό αμφισβήτηση την αντίληψη ότι ο «αντίκτυπος του CNN» καθορίζει την αμερικανική εξωτερική πολιτική.¹⁹ Η αναμετάδοση εικόνων όπως αυτές στην πλατεία Τιενανμέν, της σφαγής των Κούρδων στο Β. Ιράκ ή του νεκρού Αμερικανού στρατιώτη στο Μογκαντίσου, καθήλωσαν το κοινό στους τηλεοπτικούς δέκτες. Από την άλλη, κάτι τέτοιο δεν καθορίζει την πολιτική ατζέντα, λόγω προειλημμένων κυβερνητικών αποφάσεων. Ο Strobel παραθέτει πέντε «μύθους» σχετικά με τις ιδιότητες του «αντίκτυπου του CNN»,²⁰ καταρρίπτοντάς τους. Σχολιάζει σχετικά:

Μύθος πρώτος: *ο «αντίκτυπος του CNN» δυσκολεύει τους πολιτικούς ιθύνοντες στη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής.* Κάτι τέτοιο δεν υφίσταται, διότι, με την ταχύτητα που αναμεταδίδει την είδηση ο «αντίκτυπος του CNN», δημιουργεί αντίθετο αποτέλεσμα: διευκολύνονται τα πολιτικά στελέχη λόγω του γρήγορου τρόπου πληροφόρησής τους.

Μύθος δεύτερος: *ο «αντίκτυπος του CNN» επιβάλλει την άποψή του στα θέματα της πολιτικής ατζέντας.* Το παράδειγμα της Σομαλίας αναιρεί το παραπάνω. Ήταν η απόφαση του Bush τον Αύγουστο του 1992 για αερογέφυρα που έκανε το CNN και τα ΜΜΕ να ασχοληθούν με τη Σομαλία. Η κυβέρνηση όμως είχε ήδη αποφασίσει τις προτεραιότητές της και τα κανάλια ήρθαν δεύτερα. Ήταν οι κάμερες που ακολούθησαν τα στρατεύματα και όχι το αντίθετο.

Μύθος τρίτος: *οι εικόνες έχουν τη δύναμη να θέτουν τις κυβερνήσεις προ των ευθυνών μιας ανθρωπιστικής παρέμβασης.* Κάτι τέτοιο δεν ισχύει κατά τον Strobel, καθώς η εικόνα μιας μαζικής σφαγής σε έναν εμφύλιο έχει τον ίδιο αντίκτυπο στην κοινή γνώμη με ένα νεκρό Αμερικανό στρατιώτη.

Μύθος τέταρτος: *οι πολιτικοί δεν μπορούν να κάνουν τίποτα μπροστά στον «αντίκτυπο του CNN».* Κατά τον Strobel συμβαίνει το αντίθετο, μιας και ο «αντίκτυπος του CNN» εξαρτάται και ακολουθεί τις πράξεις της κυβέρνησης και των πολιτικών.

Μύθος πέμπτος: *ο «αντίκτυπος του CNN» είναι σε άνοδο.* Είναι δύσκολο να μιλήσει κανείς για κάτι τέτοιο, μιας και η κοινή γνώμη φαίνεται να συνηθίζει στις ανθρώπινες τραγωδίες και οι ΗΠΑ δηλώνουν απρόθυμες να εμπλακούν σε διαμάχες σε οποιοδήποτε μέρος του πλανήτη.

¹⁹ό. π.

²⁰Gilboa E., *The CNN Effect: The Search for a Communication Theory of International Relations*, magazine Political Communication, [Volume 22, Issue 1](#), 2005, σελ. 38

Όπως αναφέρει ο Gilboa,²¹ ο «αντίκτυπος του CNN» και η παγκόσμια τηλεόραση δεν έχουν τη δύναμη να αναγκάσουν μια πολιτική ηγεσία να έχει τη στάση που τα ΜΜΕ επιθυμούν απέναντι σε μια κρίση. Είναι πιθανότερο να καθοδηγούνται τα ΜΜΕ από τις κυβερνήσεις παρά το αντίθετο. Για το συγγραφέα,²² η αναθεώρηση της μελέτης του «αντίκτυπου του CNN» θα πρέπει να γίνει όχι μόνο βάση της άμυνας και των εξωτερικών υποθέσεων, αλλά και κίνητρο για την εμφάνιση μιας νέας ατζέντας που θα περιλαμβάνει τις γεωπολιτικές και τεχνολογικές αλλαγές, οι οποίες έχουν συντελεστεί τα τελευταία χρόνια.

1.5 Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και πολιτική

Ο Livingston παραθέτει, λίγα χρόνια πριν, πως έχουν γίνει πολλές προσπάθειες για την αποσαφήνιση του όρου του «αντίκτυπου του CNN», αλλά με μικρή επιτυχία. Ο Gilboa,²³ συμφωνεί και προτείνει μια νέα ατζέντα επαναπροσδιορισμού του φαινομένου, σύμφωνα με τις τεχνολογικές αλλαγές αλλά και τις νέες γεωπολιτικές στρατηγικές. Αυτό σημαίνει πως η άλλοτε πολυέξοδη κάλυψη των κρίσεων σε απομακρυσμένες περιοχές αλλάζει λόγω των τεχνολογικών καινοτομιών, που επιτρέπουν μια πιο εύκολη μετάδοση της είδησης. Από την άλλη, με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η αμερικανική εξωτερική πολιτική έχει υποστεί αλλαγές, καθώς ο μέχρι τότε εχθρός της - η Ρωσία - δεν υφίσταται πλέον. Με βάση τα παραπάνω ο Gilboa θέτει το ερώτημα: μπορούν αυτές οι αλλαγές να επηρεάσουν τον «αντίκτυπο του CNN» ή όχι;

Ο ρόλος των ΜΜΕ έχει διττή φύση: από τη μία ενημερώνουν το κοινό για μια κρίση, που είτε βρίσκεται προ των πυλών είτε ήδη υπάρχει. Παράλληλα, παίζουν ένα σημαντικό ρόλο στη βιαιότητα που διαδραματίζεται. Για οτιδήποτε συμβαίνει στο πεδίο της μάχης, η κοινή γνώμη κρίνει και ασκεί αναλόγως πιέσεις στην εκάστοτε κυβέρνηση.²⁴ Χαρακτηριστικό παράδειγμα, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, αποτελεί η παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας στη Σομαλία, την

²¹ό. π., σελ. 40

²²ό. π., σελ. 40

²³Vilmer J. J.-B., *Does the CNN effect exist?*

<http://www.inaglobal.fr/en/ideas/article/does-cnn-effect-exist-military-intervention-and-media>, ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014

²⁴ό. π.

οποία υπαγόρευσε η κοινή γνώμη επηρεασμένη από τα ΜΜΕ. Το ίδιο κοινό απαίτησε την απόσυρση των αμερικανικών στρατευμάτων μετά από την προβολή εικόνων νεκρών στρατιωτών στο Μογκαντίσου το 1993.

Κατά τον Robinson,²⁵ το τέλος του κομμουνιστικού καθεστώτος, που συμβολίζεται από την πτώση του τείχους του Βερολίνου, σηματοδότησε την ελευθερία των ΜΜΕ. Ο δεσμός μεταξύ κυβέρνησης και δημοσιογράφων που χαρακτήρισε τη μεταψυχροπολεμική περίοδο, σήμανε το τέλος της λογοκρισίας του Τύπου.

Ο Robinson²⁶ χωρίζει τον «αντίκτυπο του CNN» σε «ισχυρό» (strong) και «ασθενή» (weak). Ο ίδιος διαχωρίζει τον ισχυρό «αντίκτυπο του CNN» από τον παράγοντα που βοηθάει στη διαχείριση της πολιτικής ατζέντας (agenda setting effect) του Livingston. Ο τελευταίος εμφανίζεται όταν ένα θέμα δε μπορεί να ταυτοποιηθεί. Ο «αντίκτυπος του CNN» βοηθά στο να τεθεί το συγκεκριμένο θέμα στην πολιτική ατζέντα. Ο ισχυρός «αντίκτυπος του CNN» του Robinson εμφανίζεται και στην παραπάνω περίπτωση, αλλά κυρίως επηρεάζει τους κυβερνώντες στο να πάρουν τις ανάλογες αποφάσεις. Από την άλλη, ο αδύναμος «αντίκτυπος του CNN», εμφανίζεται όταν οι φορείς χάραξης της πολιτικής επηρεάζονται σε προσωπικό επίπεδο από αναφορές των ΜΜΕ. Σε αυτή την περίπτωση ο πολιτικός αναλαμβάνει μια συγκεκριμένη πορεία δράσης, και δεν του επιβάλλεται από αυτά να ενεργήσει με έναν συγκεκριμένο τρόπο.²⁷ Κατά τον Robinson, ο «αντίκτυπος του CNN» εμφανίζεται να καθορίζει την πολιτική ατζέντα όταν η χάραξη της πολιτικής παρουσιάζει κενά. Δηλαδή, η αδυναμία των πολιτικών φορέων για τη λήψη αποφάσεων στην περίπτωση κρίσεων έχει ως αποτέλεσμα την εμφάνιση του «αντίκτυπου του CNN». Αυτό συμβαίνει κυρίως σε καταστάσεις ενός απρόσμενου γεγονότος, όπου, κατά τον Gowing,²⁸ η κυβέρνηση δεν έχει προετοιμαστεί καταλλήλως για το ποια στάση θα κρατήσει. Κάτι τέτοιο όμως δεν σημαίνει πως ο «αντίκτυπος του CNN» επηρεάζει γενικά την πολιτική ατζέντα. Ο Robinson²⁹ διαχωρίζει τον παράγοντα που βοηθάει (enabling effect) από τον παράγοντα που θέτει την πολιτική ατζέντα (agenda setting effect). Σύμφωνα με τον πρώτο, οι φορείς χάραξης της

²⁵Robinson P., *The CNN effect, The myth of news, foreign policy and intervention*, εκδ. Routledge, London & New York 2002, σελ. 7

²⁶ό. π., σελ. 38

²⁷ό. π., σελ. 39

²⁸ό. π., σελ. 26

²⁹ό. π., σελ. 41

πολιτικής δεν είναι όμηροι των MME και η διαμόρφωση της πολιτικής τους ατζέντας είναι ανεξάρτητη από τα αυτά. Αυτός ο παράγοντας δεν περιγράφει περιπτώσεις όπου η πίεση επί των κυβερνώντων να αναλάβουν δράση οφείλεται στα MME.

Επίσης, σύμφωνα με το μοντέλο αλληλεπίδρασης MME- πολιτικής, η επιρροή των πρώτων στον καθορισμό της δεύτερης είναι απίθανο να συμβεί όταν οι φορείς χάραξης πολιτικής έχουν αποφασίσει συγκεκριμένες ενέργειες. Στην περίπτωση της Σομαλίας, δεν ήταν τα MME που άσκησαν επιρροή για την ανθρωπιστική επέμβαση της κυβέρνησης Bush, παρόλο που υπήρξαν εδώ τόσο ο παράγοντας που βοηθάει (enabling effect) όσο και ο ασθενής «αντίκτυπος του CNN» (weak CNN effect). Μάλιστα τα MME όχι μόνο ακολούθησαν τα στρατεύματα, αλλά υποστήριξαν την κυβερνητική απόφαση για επέμβαση.

Στο ερώτημα, αν τελικά ο «αντίκτυπος του CNN» προκαλεί την ανθρωπιστική επέμβαση και αν διαμορφώνει τη χάραξη της πολιτικής, οι απαντήσεις ποικίλουν. Ο Robinson³⁰ τονίζει ότι υπάρχει ένα πλήθος παραγόντων -πολιτικών, γεωστρατηγικών αλλά και αξιοπιστίας- που το σύνολό τους προκαλεί μια ανθρωπιστική επέμβαση.

1.6 Ο «αντίκτυπος του CNN» στην εποχή των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης

Το 2000, είκοσι χρόνια μετά την ίδρυση του CNN, αυτό, καθώς και το CNN International μαζί με άλλα δίκτυα της Δύσης εξακολούθησαν να ενημερώνουν τους πολίτες, μέσω τηλεόρασης και μέσω διαδικτύου.³¹

Σε εποχές κρίσεων το CNN είναι το δίκτυο που εμπιστεύεται η κοινή γνώμη και ως ένα βαθμό η παρουσία του παραμένει ισχυρή.³² Κατά πόσο όμως θα μπορούσε να μιλήσει κανείς στη σημερινή εποχή για την άλλοτε αδιαμφισβήτητη πρωτοκαθεδρία του; Είναι εμφανές πως τα πράγματα έχουν αλλάξει. Ο ρόλος του διαδικτύου είναι σημαντικός, η ανάδυση νέων καναλιών επίσης. Το Al-Jazeera, παρόλο που ιδρύθηκε το 1996, στη Δύση έγινε γνωστό μετά το χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, λόγω των αποκλειστικών πλάνων τρομοκρατών, αλλά και της αποκλειστικής συνέντευξης με τον Bin Laden. Θεωρείται η φωνή της Ανατολής και έχει

³⁰ό. π., σελ. 42

³¹Zingarelli M., *The CNN effect and the Al Jazeera effect in global politics and society*, <https://repository.library.georgetown.edu/bitstream/handle/10822/553423/zingarelliMeganElizabeth.pdf?sequence=1>, ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014, σελ. 2

³²ό. π., σελ. 2

γραφεία σε πολλές χώρες εκεί. Παρά το αρνητικό κλίμα που υπήρχε-με την κοινή γνώμη της Δύσης σε φανερή σύγκρουση με εκείνη της Ανατολής- το 2006 το Al-Jazeera εξέπεμπε ως αγγλόφωνο κανάλι και μάλιστα με επιτυχία.³³ Πώς εξηγείται αυτή η αποδοχή από το κοινό; Προφανώς αυτό που τελικά έλειπε ήταν μια πολύπλευρη -όχι οπωσδήποτε φιλοδυτική- ματιά στα γεγονότα. Το CNN, αν και έχει ανταποκριτές σε όλο τον κόσμο, δε δίνει τόσο μεγάλη βαρύτητα στη διεθνή θεματολογία παρά μόνο σε εποχές κρίσης. Έτσι, το Al-Jazeera κάλυψε ένα μεγάλο κενό στον τομέα της ενημέρωσης. Το CNN φαίνεται να υστερεί στην κάλυψη ζητημάτων παγκόσμιας κλίμακας που αφορούν τις γεωπολιτικές αλλά και τις τεχνολογικές αλλαγές.

Το νέο περιβάλλον που έχει διαμορφωθεί μέσω των τεχνολογικών εξελίξεων, έχει συμβάλει στην αλλαγή του τρόπου ενημέρωσης της κοινής γνώμης. Ιστοσελίδες, blogs, διαδικτυακά κανάλια και γενικότερα η ενημέρωση μέσω διαδικτύου, κερδίζουν όλο και περισσότερο σε προτίμηση. Οι πολίτες εμπιστεύονται την πολυφωνία του διαδικτύου, μιας και εκεί υπάρχουν ποικίλες γνώμες και απόψεις.³⁴ Ανεξάρτητο από πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα, το διαδίκτυο κερδίζει συνεχώς έδαφος σε σχέση με τα άλλοτε κυρίαρχα στην προτίμηση του κοινού κανάλια.

Τίθεται το ερώτημα αν το CNN (άρα και ο «αντίκτυπος CNN») έχει στη σημερινή εποχή την ίδια δύναμη με εκείνη της δεκαετίας του '90. Η εμφάνιση των ΜΚΔ όπως το twitter, το facebook, το youtube, έστρεψαν το κοινό σε μια νέας μορφής πληροφόρηση. Κάποια κανάλια έχουν εισέλθει στον χώρο του διαδικτύου με επιτυχία όπως το Al-Jazeera. Σήμερα όμως, η εικοσιτετράωρη ζωντανή κάλυψη των γεγονότων από τα καλωδιακά κανάλια έχει μειωμένη επιρροή στην κοινή γνώμη. Ανοίγοντας το διαδίκτυο μπορεί κανείς να βρει πλήθος απόψεων για ένα θέμα, και όχι μια είδηση αναμεταδιδόμενη στην σκιά συμφερόντων. Αυτό δεν σημαίνει πως το διαδίκτυο είναι πλήρως αντικειμενικό, αλλά φιλοξενεί όλες τις απόψεις.

Τα ΜΚΔ είναι ο νέος φορέας χάραξης πολιτικής. Οι κυβερνήσεις αφουγκράζονται τον αντίκτυπό τους γνωρίζοντας την ισχυρή τους επίδραση στην κοινή γνώμη. Ο Obama τα χρησιμοποίησε στις τελευταίες εκλογές των ΗΠΑ για την προεκλογική του εκστρατεία. Ο Erdogan απαγόρευσε για λίγες μέρες το twitter στη γειτονική Τουρκία, θεωρώντας το

³³ό. π., σελ. 35

³⁴ό. π., σελ. 24

επικίνδυνο για την πολιτική σταθερότητα. Τα ΜΚΔ άλλαξαν τον κόσμο. Η δύναμή τους ήταν τόσο μεγάλη, που οι επιστήμονες δημιούργησαν τον όρο Εποχή των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης (Social Media Age). Πλέον, η παρουσία τους επικρατεί παντού, πράγμα που φοβίζει κάποιες κυβερνήσεις που χειραγωγούν τους πολίτες. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Κίνας και του Ιράν. Οι κυβερνήσεις αυτών των χωρών έχουν τον έλεγχο σε ιστότοπους, με αποτέλεσμα να παρακολουθούν το λαό, φοβούμενες τις επιπτώσεις μιας ενδεχόμενης επανάστασής του εναντίον τους.

Και αυτή είναι μόνο η αρχή σε έναν κόσμο, στον οποίο το διαδίκτυο αναμένεται ότι θα παίζει πρωταγωνιστικό ρόλο στο μέλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Ο «αντίκτυπος του CNN» στο Κόσοβο

2.1 Ο ρόλος του CNN στον πόλεμο του Κοσόβου

Ο τρόπος κάλυψης της είδησης και ο ρόλος του CNN απέβησαν αποφασιστικής σημασίας σε διάφορες συρράξεις, μεταξύ των οποίων ήταν και ο πόλεμος στο Κόσοβο, ο οποίος κατέληξε να απασχολήσει πολλούς μελετητές διεθνώς. Το Κόσοβο (Κοσσυφοπέδιο) είναι μια περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων. Περικλείεται από την Αλβανία, τη FYROM, το Μαυροβούνιο και τη Σερβία. Τα σύνορα έχουν τη σημασία τους στην περίπτωση αυτή διότι πρώτον, υπάρχει μια συνεχής ζώνη κατά πλειοψηφίαν αλβανόφωνων πληθυσμών στον γεωγραφικό άξονα Αλβανία – Κόσοβο - περιοχή Τέτοβο της FYROM και δεύτερον, η άμεση γειτονία με τη Σερβία διευκόλυνε αυτή την τελευταία να επεμβαίνει υπέρ των Σέρβων του Κοσόβου και των γενικότερων συμφερόντων της. Στα πλαίσια της Σοσιαλιστικής Γιουγκοσλαβίας αποτελούσε αυτόνομη περιοχή, εντός της Σερβίας, και όχι Ομόσπονδη Δημοκρατία. Η πληθυσμιακά και πολιτικά ετερογενής αυτή περιοχή έγινε εστία σκληρών εσωτερικών τριβών εντός της μετά το 1990 Γιουγκοσλαβίας. Και ήδη πριν από το έτος-ορόσημο 1999 είχε απασχολήσει το διεθνές ενδιαφέρον των ΜΜΕ.

Οι εντάσεις μεταξύ των Σέρβων και Αλβανών του Κοσόβου δεν έπαψαν να υπάρχουν καθ'όλη τη διάρκεια του 20ού αιώνα και κατά καιρούς πήραν τη μορφή βίαιων αναμετρήσεων. Η σοσιαλιστική κυβέρνηση του Josip Broz Tito ήλεγχε τις εκδηλώσεις του εθνικισμού σε όλη τη Γιουγκοσλαβία, επιδιώκοντας να εξασφαλίσει ότι καμία ομόσπονδη δημοκρατία ή συστατική εθνότητα δεν θα κέρδιζε κυριαρχία επί των άλλων.

Τα προβλήματα οξύνθηκαν στη μετα-Τιτοϊκή περίοδο. Τότε αναδύθηκαν εθνικιστικές τάσεις σε όλη την περιοχή της Γιουγκοσλαβίας. Έντονη ήταν η εκδήλωση και του σερβικού εθνικισμού, η οποία ήταν παράλληλη με την πολιτική άνοδο και κυριαρχία του Slobodan Milosevic. Ο ίδιος επιχείρησε να περιορίσει την αυτονομία του Κοσόβου, δηλαδή ουσιαστικά των Αλβανόφωνων Κοσοβάρων, οι οποίοι αποτελούσαν το 90% του πληθυσμού. Ακολούθησαν διαδηλώσεις, τριβές, και πολιτική ανυπακοή εκ μέρους των καταπιεζομένων Αλβανόφωνων. Συντονιστικό ρόλο κατά την εξέλιξη των διεκδικήσεων των Αλβανόφωνων έπαιξε η Δημοκρατική Ένωση του Κοσόβου (*Democratic League of Kosovo*) και ο ηγέτης της Ibrahim Rugova. Από πεποίθηση, αλλά και για λόγους τακτικής, ο Rugova ακολουθούσε την οδό της παθητικής αντίστασης. Προσδοκούσε, κατ' αυτόν τον τρόπο, να κερδίσει την

προσοχή της διεθνούς κοινής γνώμης και να παρουσιάσει το πρόβλημα του Κοσόβου ως περίπτωση σοβαρής και διαρκούς παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μάλιστα, για να μην γίνει αποδεκτή η σερβική κυριαρχία, οργάνωσε ένα πολύπλευρο σύστημα παράλληλης διακυβέρνησης που περιλάμβανε, μεταξύ άλλων, κοινοβούλιο και δομές υγείας και εκπαίδευσης.³⁵ Από ένα χρονικό σημείο και πέρα, στην ηγεσία των Αλβανόφωνων επικράτησαν ριζοσπαστικότερα στοιχεία και εν τέλει οι ένοπλα του UCK. Οι μετριοπαθείς παραμερίστηκαν και τέθηκε σαν τελικός στόχος η ανεξαρτητοποίηση από τη Γιουγκοσλαβία. Η εμμονή του Milosevic σε καταπιεστικές ενέργειες τροφοδοτήθηκε με τη σειρά της από την ανωτέρω τακτική. Κεντρικό πλέον επιχείρημα του Βελιγραδίου ήταν πως από τη Γιουγκοσλαβία/Σερβία κινδύνευε να αποσπαστεί η «καρδιά» της, δηλαδή η μεσαιωνική κοιτίδα της (που ήταν το Κόσοβο).

Θα έπρεπε η διεθνής κοινότητα να ασχοληθεί με τα Βαλκάνια; Ο Chandler³⁶ παρουσιάζει δύο αντίθετες απόψεις: σύμφωνα με την πρώτη, «ελιτίστικη», άποψη τα Βαλκάνια δεν είχαν την ικανότητα να λύσουν δημοκρατικά τις διαφορές τους. Ο αντίλογος σ' αυτή την άποψη υποστηρίζει πως ήταν οι εξωτερικοί παράγοντες εκείνοι που δημιούργησαν αυτήν την ανικανότητα και την αποδυνάμωση των κρατών της περιοχής. Έτσι, δημιουργήθηκε το κλίμα μέσα από το οποίο αναδύθηκαν εθνικιστικές δυνάμεις και δημιουργήθηκαν εντάσεις, που αποτέλεσαν αιτία επέμβασης εκ μέρους του NATO, η οποία πήρε χαρακτήρα ανθρωπιστικής παρέμβασης.

Η στρατιωτική επέμβαση του NATO στο Κόσοβο, και μάλιστα κατά παράκαμψη του ΟΗΕ, είναι διεθνώς η πρώτη (και κατά τούτο δημιουργεί είδος προηγούμενου) στρατιωτική δράση που αναλήφθηκε για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα εσωτερικά ζητήματα διακυβέρνησης μιας χώρας, και όχι για τη διατήρηση της διεθνούς ασφάλειας, η οποία θεωρείται ένας από τους βασικούς στόχους του NATO.

³⁵Maklen Misha, *Kosovo and the International Community: A Comparative Study*, <http://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/8862/kosovo-final.doc?sequence=1>, Ημερομηνία πρόσβασης 07-10-2014, σελ. 49

³⁶Hammond Ph., Herman E. S. (ed.), *Degraded Capability: The Media and the Kosovo Crisis*, εκδ. Pluto Press, London 2000, σελ. 29

Το CNN και άλλα μέσα ενημέρωσης, δείχνοντας φιλική προσέγγιση προς το ΝΑΤΟ, άσκησαν ισχυρή επιρροή σε κυβερνήσεις και κοινό, εντός και εκτός των συνόρων τους.³⁷ Κατά τη διάρκεια του πολέμου στο Κόσοβο, το CNN παρέκαμπε κατ' ουσίαν τους Σέρβους εκπροσώπους, οι οποίοι δεν είχαν ούτε τον ίδιο χρόνο ούτε την ίδια αντιμετώπιση με τους επικεφαλής του ΝΑΤΟ.³⁸ Ακριβώς τότε ήταν που αναδείχθηκε ο μεγάλος αντίκτυπος του CNN στην παγκόσμια κοινή γνώμη, διότι είχε το μονοπώλιο στη ζωντανή μετάδοση της είδησης, έχοντας ανταποκριτές στο σημείο που εξελίσσονταν τα γεγονότα. Η δύναμη του στη διαμόρφωση των ειδήσεων του έδινε την πρωτοκαθεδρία και τα υπόλοιπα ΜΜΕ ακολουθούσαν αναμεταδίδοντας σε δεύτερο χρόνο.

Ο πόλεμος του ΝΑΤΟ εναντίον της Γιουγκοσλαβίας διήρκεσε από τις 24 Μαρτίου έως τις 10 Ιουνίου 1999. Οι στρατιωτικοί του ΝΑΤΟ είχαν, μεταξύ άλλων, στόχο να διευκολύνουν τις ενέργειες του Απελευθερωτικού Στρατού των Αλβανών Κοσοβάρων (UCK, αγγλική συντομογραφία KLA=*Kosovo Liberation Army*) εναντίον των σερβικών δυνάμεων ασφαλείας του γιουγκοσλαβικού στρατού. Ο συγκεκριμένος πόλεμος δεν ήταν μόνο μια στρατιωτική δράση, αλλά μια γενικότερη παρέμβαση στη διεθνή πολιτική σκηνή. Όπως αναφέρει ο Gowing, η επίθεση πραγματοποιήθηκε χωρίς την έγκριση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ³⁹, παραβιάζοντας μάλιστα πλαίσια και προβλέψεις συμφωνιών μεταξύ ΝΑΤΟ και Ρωσίας, μιας και η Γιουγκοσλαβία υπήρξε χώρα, προς την οποία η Ρωσία ήταν φιλικά διακείμενη. Η κάλυψη των μέσων ενημέρωσης για το θέμα ήταν εκτενής, υπήρχαν όμως κενά όσον αφορά το διπλωματικό μέρος του πολέμου.

Τις πρώτες ημέρες του πολέμου το ΝΑΤΟ προέβαλλε τον ανθρωπιστικό χαρακτήρα της επέμβασης. Ωστόσο, η συμμαχία με τον UCK επέφερε τα αντίθετα αποτελέσματα. Οι σερβικές δυνάμεις ασφαλείας αντέδρασαν, εκτοπίζοντας χιλιάδες Αλβανούς από το Κόσοβο.⁴⁰

Για τους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ο πόλεμος αυτός αποτέλεσε μια αλλαγή στις διεθνείς σχέσεις: πρώτη προτεραιότητα των αμερικανών αξιωματούχων ήταν η

³⁷ό. π., σελ. 201

³⁸ό. π., σελ. 105

³⁹ό. π., σελ. 39

⁴⁰ό. π., σελ. 41

υποστήριξη των δικαιωμάτων των Αλβανών του Κοσόβου⁴¹. Οι επικριτές της επέμβασης από την άλλη (που συμπεριλαμβάνουν και υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων), τονίζουν πως κατά τις συγκρούσεις έχασαν τη ζωή τους πλήθος αμάχων Σέρβων και Αλβανών Κοσοβάρων.⁴²

2.2 Τα γεγονότα στο Racak

Το καθοριστικής σημασίας επεισόδιο για την έναρξη της φάσης των βομβαρδισμών από το ΝΑΤΟ, ήταν η περίπτωση της «σφαγής στο Racak», στις 16 Ιανουαρίου 1999. Ακολούθησε έκθεση του Οργανισμού Ασφάλειας στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ), η οποία μιλούσε για σφαγή αμάχων, γεγονός που προκάλεσε τη διεθνή κατακραυγή και άλλαξε τον τρόπο που η διεθνής κοινότητα αντιμετώπιζε τις σερβικές αρχές.⁴³

Αναφέρεται πως οι γιουγκοσλαβικές δυνάμεις, στις 15-16 Ιανουαρίου 1999, σκότωσαν 45 Αλβανόφωνους πολίτες στο χωριό Racak. Στις ημέρες που προηγήθηκαν, ο UCK χρησιμοποιούσε το Racak ως ορμητήριο εναντίον των αστυνομικών και είχε σκοτώσει τέσσερις αστυνομικούς στην ευρύτερη περιοχή.

Τη στιγμή που η γιουγκοσλαβική αστυνομία επιτέθηκε στον UCK στο Racak, οι περισσότεροι κάτοικοί του το είχαν εγκαταλείψει. Ακολούθησε μάχη κατά την οποία 15 μαχητές του UCK σκοτώθηκαν και ο UCK τελικώς αποσύρθηκε από το χωριό. Όλα αυτά παρουσία διεθνών παρατηρητών.

Όταν η μάχη τελείωσε, το προσωπικό του ΟΑΣΕ μετέβη στο χωριό και δεν ανέφερε κάτι το ασυνήθιστο. Όμως το επόμενο πρωί, και αφότου ο UCK είχε ξαναπάρει τον έλεγχο του, ανακαλύφθηκαν τα πτώματα των αμάχων. Ο Γάλλος δημοσιογράφος Christophe Chatelot, ο οποίος ήταν στο Racak το απόγευμα της 15ης Ιανουαρίου 1999, κατά το χρονικό διάστημα που οι γιουγκοσλαβικές δυνάμεις αποσύρθηκαν από το χωριό, δεν παρατήρησε τίποτα που

⁴¹Chandler D., *From Kosovo to Kabul: Human Rights and International Intervention*, εκδ. Pluto Press, London 2006, σελ. 119

⁴²ό. π., σελ. 227

⁴³Hammond Ph., Herman E. S. (ed.), *Degraded Capability: The Media and the Kosovo Crisis*, εκδ. PlutoPress, London 2000, σελ. 119

να προοιωνίζει τα γεγονότα της επόμενης μέρας. Και αυτό το ανέφερε σε ένα άρθρο του με τίτλο «Σφαγιάστηκαν εν ψυχρώ οι νεκροί του Racak;» που δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα Le Monde στις 21 Ιανουαρίου 1999.⁴⁴

Ο επικεφαλής της επιτροπής ΟΑΣΕ, William Walker, έκανε μια επίσκεψη στο Racak το πρωί της 16^{ης} Ιανουαρίου 1999 και, αργότερα την ίδια ημέρα, ανακοίνωσε στην Pristina, χωρίς να περιμένει οποιαδήποτε ιατροδικαστική εξέταση, ότι έγινε σφαγή από τις γιουγκοσλαβικές δυνάμεις.

Ήταν πραγματικά μια σφαγή Αλβανόφωνων αμάχων στο Racak; Η υποψία παραμένει, ότι ορισμένοι από τους νεκρούς μπορεί να μην ήταν άμαχοι. Ή ότι κάποιοι μπορεί να σκοτώθηκαν στη σύγκρουση της προηγούμενης ημέρας και εκ των υστέρων να μεταφέρθηκαν εκεί από τον UCK, ώστε να εμφανισθούν ως εκτελεσθέντες.⁴⁵

Η Σφαγή στο Racak, όπως ονομάστηκε, παρουσιάστηκε από τα δυτικά ΜΜΕ, μεταξύ των οποίων και το CNN, ως σερβικό έγκλημα, όπως διατείνονταν τόσο η πλευρά του NATO όσο και ο UCK. Η αναμετάδοση των σχετικών γεγονότων ήταν μεν συνεχής, αλλά δεν περιελάμβανε διερευνητικές ερωτήσεις που ενδεχομένως θα έφερναν σε δυσχερή θέση τους αξιωματούχους του NATO.

Εκθέσεις πραγματογνωμόνων (τριών διαφορετικών ομάδων) που ανακοινώθηκαν λίγο αργότερα, παρότι απέκλιναν σε πολλά σημεία (και μάλιστα στην κατά τεκμήριο πιο αμερόληπτη, δηλ. τη φινλανδική, υπήρξαν εσωτερικές διαφοροποιήσεις), συνέπιπταν στο συμπέρασμα ότι τα περισσότερα πτώματα ήταν μαχητές (άρα, βασίμως) μέλη του UCK, πράγμα όμως που το CNN δεν ανέφερε. Έγκυρες και ευρείας κυκλοφορίας ευρωπαϊκές εφημερίδες όπως οι Le Figaro, Le Monde, Berliner Zeitung, Frankfurter Rundschau έθεσαν ερωτήματα μήπως η «σφαγή στο Racak» ήταν απλώς η αφορμή για να εκκινήσει ο πόλεμος

⁴⁴Trbovich A. S., *A Legal Geography of Yugoslavia's Disintegration*, εκδ. Oxford University Press, New York 2008, σελ. 339

⁴⁵Morrison D., *Kosovo: Lies, Half-truths & Omissions*, <http://www.david-morrison.org.uk/kosovo/kosovo-lhto.pdf>, ημερομηνία πρόσβασης 22-08-2014, σελ. 11

εναντίον των Σέρβων. Αλλά και εδώ το CNN επέλεξε να ακολουθήσει τη στάση του NATO, αγνοώντας τον προβληματισμό των εφημερίδων.⁴⁶

Η Σφαγή στο Racak ανέδειξε το ρόλο του «αντίκτυπου του CNN» ως βασικού παράγοντα της διεξαγωγής του πολέμου. Η συνέχεια όμως περιλάμβανε και την άλλη όψη μιας τέτοιας αποτελεσματικότητας: οι κάμερες μετέφεραν τον πόλεμο στα σπίτια του κοινού και οι στρατιωτικές ενέργειες εκτέθηκαν σε όλο τον κόσμο φέρνοντας στο προσκήνιο το ζήτημα της νομιμότητας της επέμβασης.⁴⁷ Η στρατηγική της ισχύος ερχόταν σε σύγκρουση με το Διεθνές Δίκαιο.⁴⁸ Οι στρατιωτικοί όφειλαν στη συνέχεια να είναι προετοιμασμένοι για ερωτήσεις σε θέματα που αφορούσαν παραβιάσεις του Διεθνούς Δικαίου, όπως η υπερβολική χρήση βίας και η χρήση διεθνώς απαγορευμένων όπλων. Παλαιότερα, μπορούσαν να παραβλεφθούν οι στρατιωτικές παραβιάσεις, σε αντίθεση με την εποχή του CNN όπου ο πραγματικός χρόνος κάλυψης του πολέμου δεν αφήνει τέτοια περιθώρια. Στη συγκεκριμένη σύρραξη, καθώς τα ΜΜΕ κατέγραφαν τα πάντα, άρχισε να κλονίζεται η εμπιστοσύνη αρκετών αμερικανών πολιτών και, το αμεσότερο, άλλαξε τον τρόπο που η διεθνής κοινή γνώμη αντιλαμβάνεται τη νομιμότητα των αμερικανικών πολέμων.

2.3 Πρόεδρος Clinton και αμερικανική κοινή γνώμη

Στις 24 Μαρτίου 1999, όταν ξεκίνησαν οι βομβαρδισμοί του NATO εναντίον της Γιουγκοσλαβίας, τους δημοσιογράφους του CNN - αλλά και του BBC - δεν απασχόλησε τόσο η νομιμότητα του εγχειρήματος, όσο η αποτελεσματικότητα των επιθέσεων, ώστε να

⁴⁶Hammond Ph., Herman E. S. (ed.), *Degraded Capability: The Media and the Kosovo Crisis*, εκδ. Pluto Press, London 2000, σελ. 109

⁴⁷Al-AllafM., *US Wars And The CNN*

Factor, https://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0CCUQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.dtic.mil%2Fget-tr-doc%2Fpdf%3FAD%3DADA441518&ei=ln_3U9i1EpLUapeigMgO&usg=AFQjCNFMam9jR5Hk8QLU2ggblxwNXCPGg, ημερομηνία πρόσβασης 22-08-2014, σελ. 12

⁴⁸Περράκης Σ., *Κόσοβο «Ανατρέποντας τη διεθνή δικαιοταξία: αυτοδιάθεση και απόσχιση εθνοτήτων στον 21^ο αιώνα»*, εκδ. Σιδέρης, Αθήνα 2008, σελ. 115

υποχωρήσει ο Μιλόσεβιτς. Η δράση του NATO θεωρήθηκε απολύτως δικαιολογημένη και κατά συνέπεια η ειδησεογραφία των δυτικών μέσων συνέκλινε υπέρ αυτής της τακτικής.⁴⁹

Εξαιτίας του CNN μάλιστα, οι εθνοτικές συγκρούσεις στο Κόσοβο βρίσκονταν στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος των αμερικανών τηλεθεατών και ο πόλεμος αυτός επέφερε μια δημοφιλή εξωτερική πολιτική. Τα χρόνια του πολέμου του Κοσόβου συνέπεσαν με την περίοδο της μεγαλύτερης δημοφιλίας του προέδρου των ΗΠΑ⁵⁰ και συνέβαλαν σε αυτήν. Η κοινή γνώμη, σαφώς επηρεασμένη από το CNN και την καλή κατάσταση της οικονομίας, ήταν θετικά διακείμενη για επέμβαση στο Κόσοβο. Το ρίσκο που πήρε η κυβέρνηση, σε συνδυασμό με την υψηλή δημοτικότητα του Clinton το 1999 στο Κογκρέσο, είχε την έγκριση των πολιτών.⁵¹

Η απόφαση για επέμβαση αμερικανικής στρατιωτικής δύναμης οφειλόταν εν πολλοίς στην κρίση της κοινής γνώμης, η οποία λειτούργησε προτρεπτικά προς τα κέντρα αποφάσεων, έχοντας διαμορφώσει άποψη από τον τρόπο κάλυψης των γεγονότων μέσω των καναλιών.⁵²

Ο Clinton βασίστηκε πολύ στις δημοσκοπήσεις και ως εκ τούτου υπήρξε ένας πολύ δημοφιλής πρόεδρος, ιδιαίτερα στη δεύτερη θητεία του στα τέλη της δεκαετίας του 1990. Οι ΗΠΑ στήριξαν το NATO στο Κόσοβο, μέσα σε ένα περιβάλλον οικονομικής σταθερότητας, πλεονάσματος στον προϋπολογισμό και άνθησης της βιομηχανίας τους. Το 1998-99, τότε που γίνονταν οι συζητήσεις για επέμβαση στο Κόσοβο, ο Clinton είχε υψηλή δημοτικότητα και στήριξη από την κοινή γνώμη, πράγμα που επιβεβαιώνει μια αμφίδρομη σχέση:⁵³ η κοινή γνώμη διαμορφώνεται από τα ΜΜΕ και παράλληλα διαμορφώνει τη στάση

⁴⁹Hammond Ph., Herman E. S. (ed.), *Degraded Capability: The Media and the Kosovo Crisis*, εκδ. Pluto Press, London 2000, σελ. 196

⁵⁰Anderson E. J., *The Determining Factors of U.S. Humanitarian Interventions: A Case Study of Kosovo and*

Syria, <http://digitalcommons.georgiasouthern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1023&context=honors-theses>, ημερομηνία πρόσβασης 22-08-2014, σελ. 48

⁵¹ό. π., σελ. 56

⁵²ό. π., σελ. 44

⁵³ό. π., σελ. 51

των ηγετών, οι οποίοι με τη σειρά τους χρησιμοποιούν τα ΜΜΕ και την κοινή γνώμη για να εφαρμόσουν την πολιτική τους.

Ο «αντίκτυπος του CNN» επέφερε την εθνική συναίνεση σχετικά με τον σκοπό του πολέμου, ενώ παράλληλα επέτρεψε την εξέταση των αμερικανικών εθνικών συμφερόντων: το κόστος, τους κινδύνους και τις αξίες που ενέχονταν σε μια άτυπη αναθεώρηση του διεθνούς γεωστρατηγικού περιβάλλοντος, το οποίο θα προέκυπτε μέσω λειτουργίας και επιβολής στρατιωτικών δράσεων.⁵⁴

2.4 Μονομέρεια; Γεγονότα και υποψίες

Ο Anderson⁵⁵ αναφέρει πως η επίδραση του «αντίκτυπου του CNN» δημιούργησε ένα σοκ στο κοινό, το οποίο υποστήριξε και άλλες λεγόμενες ανθρωπιστικές επεμβάσεις τη δεκαετία του '90, όπως στην Αϊτή, στη Βοσνία και στη Σομαλία. Σύμφωνα με το συγγραφέα, η κοινή γνώμη ήταν που ώθησε τον πρόεδρο να παρέμβει στο Κόσοβο, και μάλιστα χωρίς την έγκριση του ΟΗΕ. Ο «αντίκτυπος του CNN» και η έκθεση των ανθρώπων που υποφέρουν οδήγησε στην κλιμάκωση των γεγονότων στο Κόσοβο. Αξίζει να σημειωθεί, ότι σε χώρες που υπήρχε μεγαλύτερη ανάγκη για ανθρωπιστική βοήθεια, όπως το Σουδάν ή η Αϊτή, δεν υπήρξε καμία στρατιωτική επέμβαση από τις ΗΠΑ. Στην περίπτωση του Κοσόβου το ενδιαφέρον των ΗΠΑ για τους δολοφονηθέντες Αλβανούς Κοσοβάρους αρχικά κρατήθηκε χαμηλό, μέχρι τη στιγμή της απόφασης του ΝΑΤΟ να επέμβει. Κατά τον Anderson, η αμερικανική επέμβαση σε ανθρωπιστικές κρίσεις είναι αρκετά επιλεκτική, αφού για τη βοήθεια που λαμβάνει το Κόσοβο και όχι η Ρουάντα ή η Σιέρα Λεόνε, υπεύθυνη είναι η υποστήριξη της αμερικανικής της δράσης του ΝΑΤΟ, και είναι χαρακτηριστικό πως, ενώ αρχικώς αυτό μεταδόθηκε

⁵⁴Al-Allaf M., *US Wars And The CNN*

Factor, https://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0CCUQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.dtic.mil%2Fget-tr-doc%2Fpdf%3FAD%3DADA441518&ei=ln_3U9i1EpLUapeigMgO&usg=AFQjCNFMam9jR5Hk8QLU2ggblxwNXCPGg, ημερομηνία πρόσβασης 22-08-2014, σελ. 9

⁵⁵Anderson E. J., *The Determining Factors of U.S. Humanitaria Interventions: A Case Study of Kosovo and*

Syria, <http://digitalcommons.georgiasouthern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1023&context=honors-theses>, ημερομηνία πρόσβασης 22-08-2014, σελ. 42

ζωντανά από το CNN, αργότερα η είδηση αποσιωπήθηκε. Οι δημοσιογράφοι του CNN γενικώς ήταν ευμενώς διακείμενοι απέναντι στους στρατιωτικούς του NATO. Οι ερωτήσεις προς τους στρατιωτικούς περιείχαν μόνο σχόλια για τη σκληρότητα των Σέρβων και την άρνησή τους για διαπραγμάτευση. Στο ίδιο πνεύμα -αν και με αντίθετη τακτική- ήταν η αντιμετώπιση Σέρβων αξιωματούχων από τους δημοσιογράφους του CNN και των άλλων δυτικών μέσων.⁵⁶ Όταν εκείνοι έθεταν ένα ζήτημα, οι αμερικανοί δημοσιογράφοι δεν το διερευνούσαν περαιτέρω, αποσιωπώντας εμμέσως το γεγονός.

Αποτελεί ερώτημα προς διερεύνηση, κατά πόσο το CNN χειρίστηκε επιτυχώς τα γεγονότα της περιόδου των διπλωματικών συζητήσεων. Σε γενικές γραμμές το NATO παρουσιαζόταν ως η «καλή» πλευρά που προσπαθεί να έρθει σε συμφωνία με τους «κακούς Σέρβους». Ως σκοπός των αξιωματούχων παρουσιαζόταν μια λογική διευθέτηση με τον Μιλόσεβιτς. Το CNN έδειχνε να ασπάζεται τη λογική του NATO και δεν ενδιαφερόταν να προβάλλει τις λεπτομέρειες των διαπραγματεύσεων, ενώ γνώριζε πως το NATO είχε προαποφασίσει να βομβαρδίσει τη Σερβία (ωθώντας την αλβανική μειονότητα να συναινέσει). Υποστήριζε βέβαια πως και οι δυο πλευρές θα αντιμετώπιζαν τις συνέπειες από το NATO σε περίπτωση βιαιοτήτων. Οι αναμεταδόσεις του CNN χαρακτηρίζονταν από θετικά διακείμενη παρουσίαση των ενεργειών και στόχων του NATO.⁵⁷ Μάλιστα, υπήρξε πλήρης αποσιώπηση από τους δημοσιογράφους όσον αφορά τη νομιμότητα των απειλών του NATO για βομβαρδισμούς στη Γιουγκοσλαβία. Ουδέποτε αμφισβητήθηκε ο ανθρωπιστικός χαρακτήρας της επίθεσης. Από τους δημοσιογράφους του καναλιού, οι οποίοι ακολούθησαν τις επιχειρήσεις του NATO από τον Ιανουάριο μέχρι και τον Μάρτιο που ξεκίνησαν οι βομβαρδισμοί, δεν ασκήθηκε κριτική κατά τον σχολιασμό και τα ρεπορτάζ, παρά μόνο για τις θηριωδίες των Σέρβων. Έτσι, ο βομβαρδισμός παρουσιάστηκε ως αναπόφευκτο αποτέλεσμα της δυστροπίας των Σέρβων.

Τον Απρίλιο του 1999, το CNN επαινέθηκε από την κυβέρνηση των ΗΠΑ για την «εξαιρετική και υποδειγματική» κάλυψη των γεγονότων στο Κόσοβο, ενώ ήταν εμφανής η έλλειψη αντικειμενικότητας των δημοσιογράφων, οι οποίοι υποστήριζαν ανοιχτά το NATO

⁵⁶Hammond Ph., Herman E. S. (ed.), *Degraded Capability: The Media and the Kosovo Crisis*, εκδ. Pluto Press, London 2000, σελ. 104

⁵⁷ό. π., σελ. 107

και κατά συνέπεια τη «δική» τους πλευρά. Είναι χαρακτηριστικό το παράδειγμα, όπου η δημοσιογράφος του CNN Christiane Amanpour⁵⁸ έκανε λόγο για την αναγκαιότητα του πόλεμου συμπλέοντας με το NATO, εναντίον των Σέρβων. Γενικά, οι δημοσιογράφοι του CNN χαρακτήριζαν ως γενοκτονία τους φόνους που διέπραξε η σερβική πλευρά και, ως εκ τούτου, τις στρατιωτικές επιχειρήσεις του NATO ως απαραίτητες.

Η σύμπλευση δυτικών δημοσιογράφων και NATO φάνηκε όταν το NATO απείλησε να βομβαρδίσει τη σερβική ραδιοτηλεόραση, κατηγορώντας την ως μέσο προπαγάνδας του Milosevic.⁵⁹ Οι δημοσιογράφοι από τα δυτικά MME ενημέρωσης που βρίσκονταν στο κτίριο και αναμετέδιδαν τα γεγονότα ειδοποιήθηκαν, λίγο πριν τον βομβαρδισμό, από ανώτερους αξιωματούχους να εκκενώσουν το κτίριο. Το NATO παραβίασε εκείνη την ημέρα τις αρχές του πολέμου, σύμφωνα με τις οποίες απαγορεύεται οποιαδήποτε επίθεση σε μη στρατιωτικούς στόχους. Χρόνια μετά, στη δίκη του Μιλόσεβιτς στη Χάγη, το CNN παρουσίασε και πάλι ανισομερώς τις θέσεις των αντιδίκων. Η ανταποκρίτρια Christiane Amanpour πήρε συνέντευξη από την εισαγγελέα Louise Arbour, ρωτώντας για τη γενοκτονία που διέπραξαν οι Σέρβοι, χωρίς να αναφερθεί στα ενδεχόμενα λάθη του βομβαρδισμού του NATO (το γεγονός προβαλλόταν ως βασικό επιχείρημα της υπερασπιστικής πλευράς).⁶⁰

Κατά τη σύγκρουση στο Κόσοβο, υπήρχαν τρία εμπλεκόμενα μέρη: οι Σέρβοι, οι Αλβανοί του Κοσόβου και το NATO. Παρόλο που οι θέσεις τους ήταν διαφορετικές σε θέματα πολιτικής και κουλτούρας, υπήρξε μια κοινή συνισταμένη (ως ένα βαθμό, αναμενόμενη): ο τρόπος χρησιμοποίησης των μέσων ενημέρωσης. Οι ομοιότητες του τρόπου με τον οποίο η κάθε πλευρά παρουσίαζε τη διαμάχη, αποτελούν μια ξεχωριστή ενότητα. Όπως αναφέρει ο Bieber,⁶¹ η κατανόηση του τρόπου που δρουν τα MME στην προβολή μιας σύγκρουσης, θα βοηθήσει μελλοντικά στην κατανόηση της λειτουργίας τους στο μέλλον.

⁵⁸ό. π., σελ. 114

⁵⁹ό. π., σελ. 121

⁶⁰<http://transcripts.cnn.com/TRANSCRIPTS/0104/02/nr.00.html>, ημερομηνία πρόσβασης 07-10-2014

⁶¹Bieber F., Daskalovski Z., *Understanding the war in Kosovo*, εκδ. Frank Cass, London 2003, σελ. 166

Τα αμερικανικά αλλά και τα σερβικά ΜΜΕ είχαν τη δυνατότητα να παρουσιάζουν κατά το δοκούν τον αντίπαλο: ο Milosevic σκιαγραφήθηκε από τα σερβικά ΜΜΕ ως «Ο Νονός», προβάλλοντας την ανωτερότητα των Σέρβων έναντι των Αμερικανών. Από την άλλη, ορισμένοι δυτικοί σκιτσογράφοι απεικόνιζαν τους Σέρβους ως πιθήκους, ασκώντας δηκτικά την κριτική τους.⁶²

Για την περίπτωση της πρώην Γιουγκοσλαβίας, ο Bieber⁶³ εξαπολύει κατηγορίες για τα δυτικά ΜΜΕ. Θεωρεί πως δεν ήταν αντικειμενικά και ευθύνονται για την σύγχυση που δημιούργησαν. Κατά την άποψή του, τα ΜΜΕ χειραγωγούνται με μία σειρά μηχανισμών, οι οποίοι, αν απομονωθούν, αποτρέπουν τον κίνδυνο μετάδοσης μιας ανακριβούς είδησης. Αντίθετα, η εφαρμογή τους απεικονίζεται στην περίπτωση Γιουγκοσλαβίας-NATO. Αντίστοιχους μηχανισμούς διέθεταν τόσο τα σερβικά όσο και τα αλβανικά ΜΜΕ, όμως ήταν λιγότερο πειστικά από τα δυτικά εξαιτίας του χαμηλότερου επιπέδου επαγγελματισμού.

Το συμπέρασμα από τους βομβαρδισμούς του NATO για 78 συνεχόμενες ημέρες, είναι πως η πλειονότητα των μέσων ενημέρωσης, λειτούργησε προπαγανδιστικά. Και οι βρετανικές εφημερίδες είχαν φιλοπόλεμη θέση. Και ενώ π.χ. η «The Guardian» λάμβανε καθημερινά δεκάδες μηνύματα εναντίον του πολέμου, δεν έδινε βήμα στις απόψεις που δεν εναρμονίζονταν με την επίσημη γραμμή. Σταδιακά οποιαδήποτε αντιπολιτευτική φωνή αποσιωπήθηκε.⁶⁴

2.5 «Αντίκτυπος CNN»: Αίτιο ή αποτέλεσμα; (Πού «επενδύουν» οι ισχυροί)

Ο πολιτικός λόγος και η ενημέρωση που παρέχουν τα ΜΜΕ - ανθρωπιστική ή προπαγανδιστική - περιλαμβάνει πέραν των διακηρύξεων και της ρητορικής των ανθρωπιστικών αξιών και αριθμούς: πόσοι επλήγησαν, πόσοι απειλούνται, πόσες ημέρες

⁶²Aguirre M., Ferrandiz F., *The Emotion and the Truth: Studies in Mass Communication and Conflict*, http://www.humanitariannet.deusto.es/publica/PUBLICACIONES_PDF/07%20Emotion%20and%20Truth.pdf, ημερομηνία πρόσβασης 22-08-2014, σελ. 148

⁶³Bieber F., Daskalovski Z., *Understanding the war in Kosovo*, εκδ. Frank Cass, London 2003, σελ. 171

⁶⁴England P., *Degraded Capability*, http://www.variant.org.uk/pdfs/issue11/Phil_Englan.pdf, ημερομηνία πρόσβασης 22-08-2014, σελ. 14

αντέχουν ακόμα. Υπάρχουν όμως και κάποιοι άλλοι αριθμοί οι οποίοι δεν αναφέρονται συχνά. Ένα παράδειγμα είναι το ακόλουθο: η παρουσία των ΜΜΕ σε περιοχές που χρειάζονται βοήθεια, αυξάνει τον ρυθμιστικό τους ρόλο και στις αποφάσεις χρηματοδότησης, όταν δεν υπάρχουν ζωτικά θέματα ασφαλείας. Στην περίπτωση του Κοσόβου, μόνο το πρώτο τρίμηνο του 1999, γράφτηκαν 5.000 άρθρα, ενώ για το Σουδάν και την Αγκόλα μόλις 450. Αποτέλεσμα ήταν να τριπλασιαστούν το 1998-99 τα κονδύλια βοήθειας προς τα Βαλκάνια. Σημαντικό ρόλο για τη στάση των μέσων σε περιοχές που πλήττονται παίζουν τα πολλά συμφέροντα ισχυρών χωρών. Οι καταστροφές στην Αφρική είναι μειωμένου στρατηγικού ενδιαφέροντος και η κάλυψη από τα ΜΜΕ είναι πολύ μικρή, παρά τις παρατεταμένες συγκρούσεις.⁶⁵

2.6 Συμπεράσματα για τη γενική εικόνα των γεγονότων

Το ζήτημα του Κοσόβου ξεκίνησε με τις τριβές μεταξύ διαφορετικών εθνοτήτων που κατοικούν στην ίδια περιοχή. Δεν ήταν όμως η πιο βίαιη διαμάχη τέτοιου τύπου. Τα όσα ακολούθησαν, μετέτρεψαν ένα τοπικό πρόβλημα σε ένα θέμα που απέκτησε διεθνή σημασία. Φαίνεται πως η στρατιωτική επέμβαση χειροτέρεψε την κατάσταση.

Η ανθρωπιστική επέμβαση στο Κόσοβο, δεν αποτελεί παράδειγμα επέμβασης στο όνομα του δικαίου πολέμου και της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.⁶⁶ Η χρήση βίας είναι αντίθετη στο ειρηνικό πνεύμα της ανθρωπιστικής βοήθειας, γι αυτό το λόγο⁶⁷ η διεθνής κοινότητα θεώρησε την επέμβαση στο Κόσοβο ως ένα κακό μοντέλο ανθρωπιστικής παρέμβασης.

⁶⁵Domagala A., *Humanitarian Intervention: The Utopia of Just War? The NATO intervention in Kosovo and the restraints of Humanitarian Intervention*, <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=sei-working-paper-no-76.pdf&site=266>, ημερομηνία πρόσβασης 22-08-2014, σελ. 3

⁶⁶ό. π., σελ. 3

⁶⁷ό. π., σελ. 18

Από την άλλη, η Ανεξάρτητη Διεθνής Επιτροπή για το Κόσοβο τόνισε πως «η στρατιωτική επέμβαση του NATO είναι μεν παράνομη, αλλά δεν στερείται νομιμοποίησης» (... that the military intervention was illegal but legitimate).⁶⁸

2.7 Συμπεράσματα για την έκταση της ισχύος του «αντίκτυπου του CNN»

Σύμφωνα με τον Shea,⁶⁹ η ικανότητα δραματοποίησης των γεγονότων μιας σύγκρουσης εκ μέρους των μέσων ενημέρωσης, αναγκάζει τους φορείς χάραξης πολιτικής να λάβουν αποφάσεις σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα. Έτσι, οι πιθανότητες λήψης μιας λανθασμένης απόφασης αυξάνονται. Επίσης, από την πλευρά των μέσων, η αμεροληψία⁷⁰ ίσως αποδυναμώθηκε λόγω της εξάρτησής τους από τους στρατιωτικούς, για την πρόσβασή τους σε χώρους συγκρούσεων. Μέσα από τη ζωντανή κάλυψη των γεγονότων, φάνηκαν και τα λάθη του NATO, όπως οι λανθασμένοι στόχοι που στοίχησαν τη ζωή σε πλήθος αθώων αμάχων.

Ο πόλεμος στο Κόσοβο, είχε μεγάλο αντίκτυπο στα ΜΜΕ. Αρχικά, η περιοχή ήταν άγνωστη στους δυτικούς δημοσιογράφους, και κάποιοι την συσχέτισαν με τα γεγονότα στη Βοσνία, λίγα χρόνια πριν.⁷¹ Ωστόσο, μετά από την Σφαγή στο Racak, η προβολή της περιοχής από το CNN και άλλα ΜΜΕ, έφθασε το 70%.

Ο ρόλος του CNN στον πόλεμο στο Κόσοβο ήταν καθοριστικός για την παγκόσμια δημοσιοποίηση των γεγονότων που διαδραματίστηκαν εκεί. Τα στοιχεία δείχνουν πως

⁶⁸Hehir A., *Humanitarian Intervention after Kosovo: Iraq, Darfur and the Record of Global Civil Society*, εκδ. Palgrave Macmillan, UK 2009, σελ. 5

⁶⁹Wentz L. K., *Lessons from Kosovo: The KFOR Experience*, εκδ. Csrp Publication Series, USA 2002, σελ. 7

⁷⁰Independent International Commission on Kosovo, *The Kosovo Report*, εκδ. Oxford University Press, New York 2000, σελ. 4

⁷¹Bahador B., *The CNN Effect in Action: How the News Media Pushed the West toward War in Kosovo*, εκδ. Palgrave Macmillan, New York 2007, σελ. 114

παρακολουθούσαν ανελλιπώς CNN, τόσο τα εμπλεκόμενα μέρη (οι ηγέτες, οι στρατιωτικοί, και οι αντιμαχόμενες δυνάμεις), όσο και η κοινή γνώμη. Ο «αντίκτυπος του CNN» επέσπευσε τη διεθνή παρέμβαση για ανθρωπιστική βοήθεια. Οι εικόνες προσφύγων σε στρατόπεδα, κακοποιημένων γυναικών ή οι απώλειες ζώων άμαχου πληθυσμού, ήταν πολύ ισχυρές και προκάλεσαν αλυσιδωτές αντιδράσεις. Από την άλλη, παραμένει για κάποιους πολιτικούς αναλυτές ανοιχτό το ερώτημα, μέχρι ποιο σημείο η αναμετάδοση των γεγονότων στο Κόσοβο, επηρέασε τους φορείς χάραξης πολιτικής. Όπως αναφέρθηκε και στο πρώτο μέρος της εργασίας, μπορεί ένα κανάλι τεράστιας εμβέλειας να ασκήσει επιρροή στις κυβερνήσεις, όμως οι πιθανότητες να διαμορφώσει την πολιτική τους ατζέντα είναι ελάχιστες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Ο «αντίκτυπος του CNN» στη Συρία

3.1 Ιστορικό πλαίσιο

Η ανεξαρτητοποίηση της Συρίας έγινε το 1946 και τα χρόνια που ακολούθησαν η πολιτική αστάθεια στην περιοχή υπήρξε έντονη. Το 1963 το πολιτικό κόμμα Baath ανέλαβε την εξουσία. Επτά έτη αργότερα ο Hafez al-Assad κυριαρχεί στο κόμμα και στο κράτος, θεσπίζοντας ένα απολυταρχικό καθεστώς που θα διατηρηθεί έως και σήμερα. Οι δεκαετίες του '70 και του '80 χαρακτηρίζονται από την άνοδο του Ισλαμισμού στη χώρα. Το 2000, μετά τον θάνατο του Hafez al-Assad, θέτει υποψηφιότητα για αρχηγός του κόμματος Baath ο γιος του Bashar, ο οποίος και αναλαμβάνει μετέπειτα πρόεδρος της Συρίας. Τα μέτρα που αρχικά ανήγγειλε το υπό τον Bashar καθεστώς Baath προέβλεπαν οικονομική και πολιτική ελευθερία. Στην πορεία, ο δικτατορικός χαρακτήρας του καθεστώτος αποσιώπησε κάθε αντιπολιτευτική φωνή.⁷²

Το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού της Συρίας αποτελείται από Άραβες, ακολουθεί ένα μικρότερο ποσοστό Κούρδων καθώς και Αρμενίων, Τουρκομάνων και Κιρκασίων. Πάνω από 70% του πληθυσμού είναι μουσουλμάνοι Σουνίτες καθώς και ένα περίπου 10% Αλαουίτες. Υπάρχει επιπλέον, και μια μικρή χριστιανική κοινότητα με σημαντικό ρόλο στη συριακή κοινωνία. Ο θρησκευτικός παράγοντας είναι καθοριστικός για τη σημερινή ασταθή κατάσταση στη Συρία, έχοντας ρόλο που δεν είχε γνωρίσει κατά τη διάρκεια του προηγούμενου κοσμικού καθεστώτος.⁷³ Το καθεστώς του Assad υποστηρίζεται από τους Αλαουίτες, μία τάση του Ισλαμισμού. Οι Αλαουίτες ζουν στη Συρία μαζί με τις υπόλοιπες θρησκευτικές ομάδες. Οι Αλαουίτες είναι μουσουλμάνοι Σίιτες, αλλά το δόγμα τους περιλαμβάνει και άλλα στοιχεία και για αυτό θεωρείται σύνθετο. Σε μια χώρα όπως η Συρία, με το μεγαλύτερο ποσοστό της να είναι Σουνίτες μουσουλμάνοι, οι Αλαουίτες αισθανόμενοι

⁷²Dočkal O., *Current Crisis in Syria*,

http://www.studentsummit.cz/data/1354903402701NATO_Current-crisis-in-Syria.pdf,

ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014, σελ. 3

⁷³Ağca F., *The effect of Syria*

crisis, <http://bilgestrateji.com/en/images/stories/bilgestrateji/BS2013->

[1/THE%20EFFECT%20OF%20SYRIA%20CRISIS.pdf](http://bilgestrateji.com/en/images/stories/bilgestrateji/BS2013-1/THE%20EFFECT%20OF%20SYRIA%20CRISIS.pdf), ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014,

σελ. 96

ανασφαλείς παλεύουν για τη διατήρηση του καθεστώτος του προέδρου Bashar al-Assad. Οι ίδιοι πίστευαν πως ο Assad θα τους προστατεύσει σε περίπτωση επίθεσης των Σουνιτών. Υπάρχουν και οι πιο μετριοπαθείς Αλαουίτες, που δεν υποστηρίζουν απαραίτητα τον Assad, όμως και πάλι η προοπτική της Συρίας χωρίς αυτόν τους τρομοκρατεί.

Από την πλευρά τους οι Σουνίτες,⁷⁴ επιδιώκουν την πτώση του καθεστώτος Assad. Παρόλο το μεγάλο τους ποσοστό, καταπιέζονται από τους Αλαουίτες και αυτό αποτελεί παράδοξο. Οι Σύριοι Σουνίτες εχθρεύονταν την καθεστηκυία τάξη των Αλαουιτών, όπως επίσης και η μικρή κοινότητα των Χριστιανών. Σήμερα, καθώς στο προσκήνιο εμφανίζονται οι Ισλαμιστές αντάρτες ή Τζιχαντιστές, αποκτά βαρύνουσα σημασία το γεγονός ότι ιδιαίτερα αυτοί στρέφονται εναντίον των υπόλοιπων μειονοτήτων. Ο θρησκευτικός φανατισμός διακατέχει όλους τους πρωταγωνιστές της εμφύλιας σύρραξης.

Η αντιπολίτευση στη Συρία ενεργοποιείται σε δύο πεδία: στο εσωτερικό της χώρας και στο εξωτερικό. Στην πρώτη περίπτωση βασικό ρόλο παίζουν οι τοπικές επαναστατικές ομάδες, οι οποίες αντιμάχονται στρατιωτικά το καθεστώς και φροντίζουν για τις βασικές ανάγκες του πληθυσμού. Οι περισσότερες από αυτές συμμετέχουν στον Ελεύθερο Συριακό Στρατό και άλλες όχι. Υπάρχουν δύο ακόμη σημαντικές αντικαθεστωτικές ομάδες δυνάμεων: οι διάφορες ομάδες των σουνιτών τζιχαντιστών που έχουν σκοπό τη διάδοση του εξτρεμιστικού Ισλάμ και οι Κούρδοι της Συρίας. Η αντιπολίτευση από το εξωτερικό αποτελείται από φιλελεύθερους ή αριστερούς, από παλαιά καθεστωτικά στελέχη που έχουν περιπέσει σε δυσμένεια και από τους Αδελφούς Μουσουλμάνους. Χαρακτηριστικό είναι πως οι δύο πρώτες ομάδες έχουν επιρροή εκτός συνόρων, στερούνται όμως δύναμης στη Συρία, ενώ οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι έχουν κάποια δύναμη και στο εσωτερικό.⁷⁵

Στον πόλεμο στο Ιράκ, η Συρία συμμαχεί με το Ιράν και τις τρομοκρατικές οργανώσεις της Hezbollah και της Hamas εναντίον των στρατευμάτων της Αμερικής, της Αγγλίας, της Αυστραλίας και της Πολωνίας. Το κοσμικό καθεστώς του Assad μπορεί να βλέπει τον

⁷⁴Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor, U.S. Department of State, *Syria International Religious Freedom Report*

2006, <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/2006/71432.htm>, ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014

⁷⁵Ρούσσος Σ., *Ο πόλεμος στη Συρία ή ο πόλεμος για τη Συρία*, <http://www.chronosmag.eu/index.php/syria-roussos.html>, ημερομηνία πρόσβασης 07-10-2014

ισλαμικό εξτρεμισμό ως βασικό του αντίπαλο, από την άλλη τον χρησιμοποιεί εναντίον της Αμερικής, του Ισραήλ αλλά και του ίδιου του λαού της Συρίας. Η Συρία, σύμφωνα με άρθρο της New York Times, αποτέλεσε χώρο εκπαίδευσης μελών της Hamas με σκοπό τον αντισυραηλινό αγώνα. Όσον αφορά στη Hezbollah, η οποία αναδείχθηκε στο Λίβανο ως δύναμη αντίστασης στην κατοχή της χώρας από το Ισραήλ, η οργάνωση αυτή γιγαντώθηκε υπό τη Συριακή κατοχή της Βηρυτού.⁷⁶

Η Συρία παραμένει σε πολυετή κατάσταση πολέμου με το Ισραήλ, λόγω των υψωμάτων του Γκολάν. Αυτά ανήκαν στη Συρία αλλά από το 1967 έχουν προσαρτηθεί στο Ισραήλ 1200 τετραγωνικά χλμ. εξ αυτών, κάτι που δεν έχει αναγνωρισθεί από τη διεθνή κοινότητα. Το υπόλοιπο μέρος παραμένει υπό συριακό έλεγχο.⁷⁷

3.2 Αραβική Άνοιξη και Συρία

Η « Αραβική Άνοιξη» αποτελεί μια πτυχή του συνόλου των αλλαγών που συντελέστηκαν σε πολλούς τομείς σε παγκόσμιο επίπεδο. Η επανάσταση της τεχνολογίας, οι καινοτομίες, η πρόσβαση στο διαδίκτυο και η ταχύτητα μετάδοσης της είδησης, οδήγησαν το λαό στην απαίτηση για ελευθερία. Παρά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε αραβικής χώρας, τα κοινωνικά προβλήματα, η οικονομική ανέχεια, οι αδικίες, ήταν βασικές αιτίες για την επιθυμία της αλλαγής του πολιτικού συστήματος.⁷⁸

Το 2010 αποτελεί την αρχή μιας νέας περιόδου για τα αραβικά κράτη. Κάποια από τα βασικά αίτια που οδήγησαν στην «Αραβική Άνοιξη» είναι οι καταπιεστικές συνθήκες διαβίωσης, η έλλειψη πολιτικών ελευθεριών και η οικονομική ανέχεια. Η Αραβική Άνοιξη συνίσταται στο

⁷⁶ Δημητρίου Γ., *Η Γεωπολιτική Ανάλυση του Τριγώνου Αίγυπτος-Συρία-Λίβανος και οι Γεωστρατηγικές του Επιπτώσεις στην Ισραηλο - Παλαιστινιακή*

Διένεξη, http://www.geetha.mil.gr/media/1.vima-ell-strat-skepsis/aigyptos_syria_livanos.pdf,

ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014, σελ. 13

⁷⁷ό.π., σελ. 6

⁷⁸ AğcaF.,

The effect of Syriacrisis, <http://bilgestrateji.com/en/images/stories/bilgestrateji/BS2013->

[1/THE%20EFFECT%20OF%20SYRIA%20CRISIS.pdf](http://bilgestrateji.com/en/images/stories/bilgestrateji/BS2013-1/THE%20EFFECT%20OF%20SYRIA%20CRISIS.pdf), ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014,

σελ. 96

κύμα διαδηλώσεων και διαμαρτυριών των κρατών της Μέσης Ανατολής, με στόχο την πτώση όλων των δικτατορικών καθεστώτων. Έγιναν μεγάλες διαδηλώσεις σε πολλές αραβικές χώρες. Εκδηλώθηκαν εξεγέρσεις στις εξής χώρες: Τυνησία, Αίγυπτο, Μπαχρέιν, Λιβύη, Συρία και Υεμένη. Στη Συρία, οι διαμαρτυρίες ξεκίνησαν τον Φεβρουάριο του 2011, και ενώ αρχικά ήταν μικρές, αργότερα πήραν τη μορφή μαζικών, ακόμα και ένοπλων, διαδηλώσεων, δείχνοντας έτσι τη δυσαρέσκεια του λαού προς το καθεστώς του Assad.

Στις 6 Μαρτίου 2011, έφηβοι συνελήφθησαν για την αναγραφή αντικυβερνητικών συνθημάτων σε τοίχους στην πόλη Daraa⁷⁹. Λίγες ημέρες αργότερα ακολουθούν διαδηλώσεις σε σειρά μεγάλων πόλεων. Επενέβησαν δυνάμεις ασφαλείας σκοτώνοντας διαδηλωτές και η κατάσταση βγήκε εκτός ελέγχου σε όλη τη χώρα. Ο Assad προσπάθησε να κατευνάσει τους διαδηλωτές υιοθετώντας μια σειρά από μέτρα, που περιελάμβαναν πολιτικές ελευθερίες, υποσχόμενος πολιτική πολυφωνία. Όμως, η κατάσταση οξύνθηκε και τίποτε από αυτά δεν τηρήθηκε.

Στη Συρία οι καθεστωτικές δυνάμεις υπολογίζονται σε 100.000 – 200.000 ενόπλους. Στην κατοχή τους βρισκόταν βαρύς οπλισμός, όπως τανκς, μαχητικά ελικόπτερα και το σημαντικότερο: ένα χημικό οπλοστάσιο. Μεγάλο μέρος του στρατού αποτελούν οι Αλαουίτες, δέσμοι του φόβου που αναφέρθηκε παραπάνω. Μάλιστα, το ποσοστό υποστηρικτών του Assad προέρχεται από τις αστικές περιοχές της Συρίας και λιγότερο από την ύπαιθρο.

3.3 Πρόθεση επέμβασης NATO

Κατά τον Σεπτέμβριο του 2014, οι πρόσφυγες λόγω της κατάστασης στη Συρία ήταν πάνω από 3.000.000, σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ. Λόγω του εμποδίων που θέτει το αυταρχικό καθεστώς, οι διεθνείς φορείς δεν έχουν καλή γνώση της περιοχής. Η απουσία

⁷⁹The New York Times, *Syrian Police Attack Marchers at Funerals*,

<http://www.nytimes.com/2011/03/20/world/middleeast/20syria.html>, ημερομηνία πρόσβασης 12-09-2014

των διεθνών φορέων δυσκολεύει δραστικά τον χειρισμό της κατάστασης. Εξάλλου, η άρνηση του καθεστώτος Baath για πρόσβαση στην περιοχή σε δημοσιογράφους του εξωτερικού και σε μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), δυσχεραίνει την κατάσταση.⁸⁰

Ο αριθμός των ανθρώπων που έχουν χάσει τη ζωή τους από την αρχή της εξάπλωσης του «φαινομένου» της Αραβικής Άνοιξης στην περιοχή της Συρίας, το 2011, ολοένα και αυξάνεται. Οι διαμάχες έχουν τον χαρακτήρα εμφυλίου πολέμου και η διεθνής κοινότητα καλείται να χειρισθεί την κατάσταση. Λάθος ενέργειες μπορεί να οδηγήσουν όχι μόνο σε περαιτέρω αύξηση των εξτρεμιστικών φαινομένων από τους Ισλαμιστές αντάρτες στην περιοχή αλλά και σε γενικευμένες απειλές σε παγκόσμια κλίμακα.

Τον Μάρτιο του 2012 ο Kofi Annan πρότεινε ένα ειρηνευτικό σχέδιο για τη Συρία. Το σχέδιο κατατέθηκε στον Assad, ο οποίος αρχικά συμφώνησε στην υλοποίησή του.⁸¹ Σχεδόν ταυτόχρονα το ακύρωσε διότι απαίτησε και από την αντιτιθέμενη πλευρά των διαδηλωτών εγγυήσεις που ήταν αδύνατο να δοθούν. Ο γενικός γραμματέας του ΟΗΕ παραιτήθηκε των προσπαθειών του λίγους μήνες μετά, λόγω απροθυμίας και από τις δυο πλευρές να βρεθεί λύση.

Διακόσιες ΜΚΟ από 27 χώρες με το αίτημα «ενωμένοι για τη Συρία» ζητούν την πρόσβαση παρατηρητών και δημοσιογράφων στη χώρα αλλά και τον τερματισμό των βομβαρδισμών με θύματα άμαχους πολίτες, κατά παράβαση του Διεθνούς Δικαίου.⁸²

Η διεθνής κοινότητα καλείται να βρει λύση για να σταματήσει η βία και να σταθεροποιηθεί η ασφάλεια στην περιοχή.⁸³ Η στρατιωτική επέμβαση στη Συρία δεν αποτελεί απλή υπόθεση. Η εμπειρία από άλλες χώρες της Μέσης Ανατολής έχει δείξει πως τέτοιου είδους επιχειρήσεις είναι πολυέξοδες και αρκετά χρονοβόρες. Η αρχή και το τέλος μιας τέτοιας αποστολής δεν

⁸⁰Τρία εκατομμύρια πρόσφυγες από τη Συρία,

[http://www.kathimerini.gr/781532/article/epikairothta/kosmos/tria-ekatommyria-prosfyges-
apo-th-syria](http://www.kathimerini.gr/781532/article/epikairothta/kosmos/tria-ekatommyria-prosfyges-
apo-th-syria), ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014

⁸¹Dočkal O., *Current Crisis in Syria*,

http://www.studentsummit.cz/data/1354903402701NATO_Current-crisis-in-Syria.pdf,

ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014, σελ. 10

⁸²ό.π., σελ. 7

⁸³ό.π., σελ. 11

υπολογίζεται μετ' ασφαλείας εκ των προτέρων. Η υποστήριξη της Συρίας από τη Ρωσία, το Ιράν και την Κίνα, περιπλέκει την κατάσταση. Η Ρωσία, σε περίπτωση πτώσης του μπααθικού καθεστώτος, κινδυνεύει να χάσει το κύρος της⁸⁴ καθώς και τα στηρίγματά της στην περιοχή. Εκτιμάται πως χωρίς ρωσική υποστήριξη, το καθεστώς Assad θα είχε καταρρεύσει, αλλά τα ρωσικά συμφέροντα είναι μεγάλα: οικονομικά και στρατιωτικά. Ενδεικτικά αναφέρονται οι εμπορικές σχέσεις, η συνεργασία στον ενεργειακό και τουριστικό τομέα αλλά και η ύπαρξη σε συριακό λιμάνι της μοναδικής μεσογειακής ναυτικής βάσεως του ρωσικού στόλου.

Αρχικώς υπήρξε ο φόβος πως λάθος χειρισμοί θα μπορούσαν να επιφέρουν χρησιμοποίηση του χημικού οπλοστασίου της χώρας. Μια ιδέα του τι θα μπορούσε να συμβεί δίνουν οι περιπτώσεις χρήσης χημικών όπλων από τους εμπλεκόμενους στην εμφύλια σύρραξη. Οι εικόνες των εκατοντάδων θυμάτων έκαναν το γύρο του κόσμου. Ιδίως τα συμβάντα στην περιοχή Ghouta της Δαμασκού, τον Αύγουστο του 2013, ήταν τα φονικότερα και προκάλεσαν κύμα διεθνών πιέσεων προς τους κυβερνώντες της Συρίας, παρότι δεν βρέθηκε από ποια πλευρά ήταν οι δράστες.⁸⁵ Η Συρία, αν και έχει δεσμευθεί για την ασφάλεια των πολιτών της από τα όπλα της, είχε απειλήσει τη διεθνή κοινότητα, σε περίπτωση επέμβασης. Πάντως, ο κίνδυνος των χημικών φαίνεται να έχει τώρα παρέλθει, μετά την ολοκλήρωση της εξουδετέρωσής τους υπό διεθνή εποπτεία. Και βεβαίως υπό την προϋπόθεση πως το συριακό καθεστώς δεν αποκρύπτει άλλες ποσότητες.

3.4 Τζιχάντ και θρησκευτικός εξτρεμισμός

Η αραβική λέξη τζιχάντ σημαίνει <δρόμος του θεού> ή και <αγώνας>. Αποτελεί ένα από τα κεντρικά δόγματα του Ισλάμ και στηρίζεται στην αφοσίωση του ανθρώπου στο Θεό. Οι σύγχρονοι τζιχαντιστές εναντιώνονται στο νομικό καθεστώς όλων των χωρών και ο υπέρτατος νόμος για αυτούς είναι η Σαρία και γενικότερα το Κοράνι. Η Τζιχάντ κηρύσσει τον

⁸⁴Πουκόφ Ρ., *Γιατί η Ρωσία στηρίζει τη Συρία*,

<http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=467934>, ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014

⁸⁵Human Rights Watch, *Attacks on Ghouta*, <http://www.hrw.org/node/118724/section/2>, ημερομηνία πρόσβασης 07-10-2014

αγώνα των μουσουλμάνων με απώτερο σκοπό την εγκαθίδρυση ενός κόσμου όπου θα κυριαρχεί το Ισλάμ σε κάθε τομέα της κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής ζωής. Στο όνομα αυτού του «ιερού πολέμου», διεξάγεται πλήθος τρομοκρατικών ενεργειών.⁸⁶

Η κύρια ένοπλη τρομοκρατική οργάνωση των τζιχαντιστών ήταν μέχρι πρότινος η Al-Qaeda, με παρακλάδια σε πολλές χώρες και χτυπήματα σε χώρες του δυτικού κόσμου, το μεγαλύτερο από αυτά στις ΗΠΑ την 11^η Σεπτεμβρίου 2001.

Σήμερα, η εμφάνιση του ISIS, σκληροπυρηνικής οργάνωσης που προέκυψε στους κόλπους των τζιχαντιστών σημαίνει «Ισλαμικό κράτος του Ιράκ και της Συρίας» (Islamic State of Iraq and Syria) επισκίασε το ενδιαφέρον για την Al-Qaeda. Τα μέλη της συγκεκριμένης οργάνωσης είναι κυρίως αντάρτες Ισλαμιστές, ακραίοι σουνίτες της περιοχής. Το ISIS ιδρύθηκε το 2013 από τον Abu Bakr al-Baghdadi και θεωρείται ως η πιο βίαιη οργάνωση τζιχαντιστών. Η δράση του τον τελευταίο χρόνο έχει απασχολήσει τα ΜΜΕ παγκοσμίως και αποσπά μεγάλη μερίδα του ενδιαφέροντος της δυτικής κοινής γνώμης και των κυβερνήσεων.⁸⁷

3.5 Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης - Κοινωνικής Δικτύωσης και Συρία

Όπως στις περισσότερες αραβικές χώρες, έτσι και στη Συρία, η εξέγερση στηρίχτηκε στα ΜΚΔ. Το facebook, το twitter, το youtube, χρησίμευσαν για τη μετάδοση πληροφοριών στη συριακή κοινωνία. Λίγα χρόνια πριν, κράτη με δικτατορικά καθεστώτα δεν είχαν πρόσβαση σε εξωτερικές ειδήσεις, ήταν αποκομμένα από το διεθνές περιβάλλον, και έτσι ο έλεγχος του πληθυσμού από τις κυβερνήσεις ήταν πιο εύκολος. Ο Assad προσπάθησε να ανακόψει την αυξανόμενη χρήση του διαδικτύου, κάτι που τελικά δεν κατάφερε. Η άνθηση της τεχνολογίας

⁸⁶Esposito J. L., *Jihad: Holy or Unholy War?*,

http://www.unaoc.org/repository/Esposito_Jihad_Holy_Unholy.pdf, ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014

⁸⁷Zelin A. Y., *The War between ISIS and al-Qaeda for Supremacy of the Global Jihadist Movement*,

http://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/ResearchNote_20_Zelin.pdf, ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014

και η πρόσβαση σε πληθώρα πληροφοριών, επηρεάζοντας το λαό της Συρίας και ολόκληρο τον αραβικό κόσμο, συνέβαλε στην Αραβική Άνοιξη.⁸⁸

Τα τελευταία δέκα χρόνια, η Μέση Ανατολή αποκτά το «δικό» της κανάλι, ως εναλλακτικό απέναντι στο φιλοδυτικό CNN. Το Al Jazeera κερδίζει την εμπιστοσύνη του αραβικού κόσμου και θεωρείται αρκετά αξιόπιστο.

Ωστόσο, σύμφωνα με συγκριτική μελέτη της Pew Research Center (Αύγουστος 2013), το καλωδιακό κανάλι Al Jazeera America δε διαφέρει ουσιαστικά από τα υπόλοιπα καλωδιακά κανάλια που απευθύνονται στο αμερικανικό κοινό (CNN, MSNBC, Fox News, BBC News America). Όσον αφορά τον τρόπο παρουσίασης, η εστίαση των γεγονότων, τα κύρια μηνύματά τους και η αναλογία δημοσιογραφικού υλικού – γνωμών, δεν διαφοροποιούνται σημαντικά σε σχέση με των άλλων καναλιών. Η συγκεκριμένη μελέτη πάντως δέχεται πως το Al Jazeera America έδειξε σε κάποιες περιπτώσεις τον διεθνή του χαρακτήρα. Δηλαδή πρόβαλλε περισσότερο την ανθρωπιστική πλευρά της κρίσης που προκάλεσε ο εμφύλιος πόλεμος στη Συρία. Ακόμη, πολλές από τις μεταδόσεις του προέρχονταν και από άλλες χώρες της Μέσης Ανατολής, πλην Συρίας, ενώ τα άλλα κανάλια ασχολούνταν κυρίως με τη συριακή κρίση.⁸⁹

Μέχρι πρόσφατα οι ΗΠΑ δεν επιθυμούσαν την ανάμειξή τους στη Συρία. Η στάση των αμερικανών ιθυνόντων άλλαξε μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα. Οι σκέψεις για στρατιωτική πίεση εμφανίζονται πολλούς μήνες αργότερα. Τον Μάρτιο του 2012 ο Obama, σε συνάντηση που είχε με τον πρωθυπουργό της Αγγλίας David Cameron, εξέφρασε την τότε θέση του για τη Συρία, η οποία άφηνε να φανεί πως η χώρα αυτή δεν ήταν στις άμεσες προτεραιότητές του. Τόνισε πως δεν υπήρχε πιθανότητα επέμβασης στη χώρα και κάλεσε τον Assad να αλλάξει την στάση του. Ενάμιση χρόνο αργότερα, τα ΜΜΕ μετέδιδαν τις νέες δηλώσεις του

⁸⁸Ağca F., *The effect of Syria crisis*, <http://bilgestrateji.com/en/images/stories/bilgestrateji/BS2013-THE%20EFFECT%20OF%20SYRIA%20CRISIS.pdf>, ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014, σελ. 96

⁸⁹Jurkowitz M., Mitchell A., Matsa K. E., *How Al Jazeera Tackled the Crisis Over Syria*, <http://www.journalism.org/2013/09/16/how-al-jazeera-tackled-the-crisis-over-syria>, ημερομηνία πρόσβασης 07-10-2014

Obama. Με διαφορετική πολιτική γλώσσα πλέον, ο πρόεδρος των ΗΠΑ ανακοίνωσε την πρόθεση στρατιωτικής επέμβασης στην περιοχή, εάν η Συρία συνέχιζε να κατέχει και να χρησιμοποιεί τέτοια όπλα, όπως για παράδειγμα τα χημικά. Τόνισε πως τέτοια συμπεριφορά του συριακού καθεστώτος έρχεται σε ευθεία αντίθεση με τα γενικότερα συμφέροντα της εθνικής ασφάλειας των ΗΠΑ.⁹⁰

Έκφραση του δημοκρατικού συστήματος είναι πως τα ΜΜΕ δύναται να ασκούν πίεση στη κυβέρνηση σε καιρό πολέμου. Ο «αντίκτυπος του CNN» είναι έντονο σε περιόδους πολεμικών συρράξεων.⁹¹

Σύμφωνα με τον Hammond⁹², η παρουσίαση μιας είδησης από τα ΜΜΕ μπορεί να απέχει από την πραγματικότητα εξαιτίας προπαγανδιστικών σκοπών. Η λογοκρισία από την πλευρά του στρατού προς τους δημοσιογράφους, έχει κατά καιρούς διαστρεβλώσει την είδηση.

Συχνά, η άποψη της κοινής γνώμης για τον πόλεμο σε μια χώρα, σχηματίζεται από τις πληροφορίες που αυτή λαμβάνει από τα ΜΜΕ. Οι δημοσιογράφοι ταξιδεύουν πολλές φορές μαζί με τις στρατιωτικές αποστολές και κατά τη διάρκεια αναμετάδοσης της είδησης, βρίσκονται στο μέτωπο της σύγκρουσης. Η μεταφορά της είδησης, ανάλογα με τον τρόπο που θα γίνει από τον δημοσιογράφο, επηρεάζει και τον τηλεθεατή. Λίγα χρόνια πριν, χωρίς την παρουσία του Διαδικτύου, τα κανάλια διαμόρφωναν-μέχρι κάποιο σημείο- συνειδήσεις και πολιτικές.

Σημαντικός παράγοντας για την αντικειμενική μεταφορά της είδησης είναι η πρόσβαση των καναλιών στην περιοχή. Στη Συρία μέχρι σήμερα απαγορεύεται η είσοδος σε δημοσιογράφους, με αποτέλεσμα και οι ίδιοι να έχουν ασαφή εικόνα της κατάστασης. Όπως

⁹⁰The White House, *Statement by the President on Syria*, <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2013/08/31/statement-president-syria>, ημερομηνία πρόσβασης 12-09-2014

⁹¹Fitzsimmons D., *Media Power and American Military Strategy: Examining the Impact of Negative Media Coverage on US Strategy in Somalia and the Iraq War*, https://www.academia.edu/2209841/Media_Power_and_American_Military_Strategy_Examining_the_Impact_of_Negative_Media_Coverage_on_US_Strategy_in_Somalia_and_the_Iraq_War, ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014, σελ. 54

⁹²Hammond Ph., *Media War and Postmodernity*, εκδ.Routledge, USA 2007, σελ. 47

αναφέρει η Moeller,⁹³ ο έλεγχος παραμένει μέχρι και στη Δαμασκό, τη μοναδική περιοχή της Συρίας που επιτρέπεται η είσοδος σε διεθνή ειδησεογραφικά πρακτορεία.

Η πληροφόρηση που έχει ο δυτικός κόσμος για τη Συρία συναντά εμπόδια από το συριακό στρατό και από την κυβέρνηση Assad. Κάποιοι δημοσιογράφοι ρισκάρουν τη ζωή τους μπαίνοντας παράνομα στη χώρα, με στόχο την αναμετάδοση των εικόνων στη περιοχή χωρίς λογοκρισία και έλεγχο. Οι εικόνες από το μέτωπο της Συρίας θεωρούνται βίαιες προκαλώντας σοκ στον υπόλοιπο κόσμο. Τα δυτικά ΜΜΕ προβάλλουν την περίπτωση της Συρίας, δίνοντας σημασία στη δύναμη της εικόνας. Περιστατικά βίας τονίζονται περισσότερο και με πολλές λεπτομέρειες.

Στην αντίθετη πλευρά γεωπολιτικών συμφερόντων αλλά και στην αντίθετη πλευρά του τρόπου ενημέρωσης βρίσκονται τα ρωσικά ΜΜΕ, όπου κάποια γεγονότα -όσο βίαια και αν είναι- αποσιωπώνται.⁹⁴ Σε αυτή την περίπτωση ο «αντίκτυπος του CNN» δε φαίνεται να υπάρχει. Η χάραξη της πολιτικής Putin δεν φαίνεται να επηρεάζεται από τα ρωσικά κανάλια.

Επίσης, μια ιδιότυπη μορφή ενημέρωσης εμφανίστηκε στα ΜΚΔ, αποδεικνύοντας για μια ακόμη φορά πως κι αυτά παίζουν το δικό τους ρόλο στη προπαγάνδα υπέρ της Συρίας. Ένα απλό tweet ή μια ανακοίνωση στο facebook μπορεί να αποκτήσουν σημασία και να απασχολήσουν το ενδιαφέρον των κυβερνήσεων σε παγκόσμια κλίμακα. Ένα παράδειγμα από την απέναντι πλευρά είναι ο «Ηλεκτρονικός Στρατός» της Συρίας, μια οργάνωση στο διαδίκτυο που υποστηρίζει τη χώρα και το καθεστώς Assad. Το Μάιο του 2011, μια ομάδα νέων αποφάσισε να στραφεί ενάντια σε όσους κατηγορούν τις πολιτικές της Συρίας. Σκοπός τους ήταν να δείξουν στις χώρες της Δύσης, πως το καθεστώς Assad είναι παρεξηγημένο και πως αποτελεί την καλύτερη πολιτική επιλογή για τους Σύριους. Ο ίδιος ο Assad χαιρέτησε αυτή την κίνηση, μιας και έτσι αυξανόταν η δημοφιλία του, αν όχι διεθνώς, τουλάχιστον στην χώρα του. Το twitter έκρινε παράνομη τη σελίδα του ηλεκτρονικού στρατού και την ακύρωσε. Ωστόσο οι Σύριοι χάκερς την επανέφεραν. Το φαινόμενο εξαπλώθηκε και στην

⁹³Moeller S.D., *Compassion Fatigue: How the Media Sell Disease, Famine, War and Death*, εκδ. Taylor & Francis, New York 1999, σελ. 22

⁹⁴Brown J. D. J., 'Better one tiger than ten thousand rabid rats': Russian media coverage of the Syrian conflict, <http://www.palgrave-journals.com/ip/journal/v51/n1/full/ip201345a.html>, ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014, σελ. 14

Αυστραλία, όπου οι Σύριοι που κατοικούν εκεί δημιούργησαν τον δικό τους Ηλεκτρονικό Στρατό. Οι ίδιοι δηλώνουν με περηφάνια πως ο Assad είναι ο αρχηγός της δημοκρατίας στη Μέση Ανατολή, ανεβάζοντας στη σελίδα τους φωτογραφίες και βίντεο έχοντας ως απώτερο σκοπό τη δημιουργία θετικής εικόνας για αυτόν.⁹⁵

Η ισχύς του «αντίκτυπου του CNN» μειώθηκε τα τελευταία χρόνια λόγω του διαδικτύου. Το CNN, και άλλα ειδησεογραφικά δίκτυα, έπαψαν να έχουν την πρωτοκαθεδρία της ενημέρωσης. Ωστόσο, η δύναμη της εικόνας παραμένει ισχυρή.⁹⁶ Πρόσφατα, ο αντιπρόεδρος της αμερικανικής κυβέρνησης John Kerry, τόνισε πως οι εικόνες από τη Συρία είναι αποκρουστικές για το αμερικανικό κοινό. Η βία που προβάλλεται στα δελτία ειδήσεων αλλά και στο youtube δε μπορεί να αγνοηθεί. Η πίεση της κοινής γνώμης δεν αγνοήθηκε ούτε από τον Obama, ο οποίος τελικά, όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, απέδωσε την πρέπουσα σημασία στα ταχέως εξελισσόμενα γεγονότα και φαινόμενα του ευρύτερου χώρου της Συρίας. Ο Keating⁹⁷ τονίζει πως ο «αντίκτυπος του CNN» ή αλλιώς ο «αντίκτυπος του youtube» ή ο «αντίκτυπος του twitter» εξακολουθεί να επηρεάζει την αμερικανική κυβέρνηση. Πρόκειται για τη μετάλλαξη του «αντίκτυπου του CNN» στην σύγχρονη εποχή του διαδικτύου.

3.6 Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και πρόσφατες εξελίξεις

Ο James Foley, αμερικανός δημοσιογράφος και ανταποκριτής στη Συρία, αγνοείτο για παραπάνω από έναν χρόνο. Τελικά, η οργάνωση ISIS ανέλαβε την ευθύνη της απαγωγής και εκτέλεσής του, ως εκδικητική απάντηση στην αμερικανική εξωτερική πολιτική. Ο αποκεφαλισμός του αμερικανού δημοσιογράφου προκάλεσε σοκ στη κοινή γνώμη. Στο

⁹⁵Lohlker R., *Syria and propaganda warfare: the Syrian Electronic Army*, https://www.academia.edu/5220314/Syria_and_propaganda_warfare_the_Syrian_Electronic_Army, ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014

⁹⁶Keating J., *Is Obama a Victim of the CNN Effect?*, http://www.slate.com/blogs/the_world_/2013/09/10/obama_tells_americans_to_watch_videos_of_the_attack_is_he_a_victim_of_the.html, ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014

⁹⁷ό.π.

youtube ανέβηκε βίντεο που δείχνει τον Foley να διαβάζει ένα κείμενο των τζιχαντιστών απευθυνόμενος στον Obama, λίγο πριν την εκτέλεσή του. Η οικογένειά του εκφράστηκε μέσω τηλεόρασης αλλά και facebook για την εν ψυχρώ δολοφονία του. Ο πρόεδρος των ΗΠΑ, στο διάγγελμά του που προβλήθηκε από τα ΜΜΕ, καταδίκασε την αποτρόπαια πράξη, τονίζοντας τον επικίνδυνο χαρακτήρα της οργάνωσης και την ανάγκη αντιμετώπισής της.

Λίγες ημέρες αργότερα, σε όμοια με τον Foley θέση βρέθηκε ακόμα ένας αμερικανός δημοσιογράφος, ο Steven Sotloff. Επιπλέον ο Sotloff διάβασε ένα υπαγορευμένο ρητορικού χαρακτήρα κείμενο με απειλές από τους τζιχαντιστές για την περίπτωση επέμβασης στη Συρία. Ένα ακόμα μήνυμα από το ISIS μεταδόθηκε στην Αμερική μέσω της τηλεόρασης.

Σήμερα πυκνώνουν οι πολιτικές παρεμβάσεις για μια συντονισμένη αντίδραση των δυτικών δημοκρατιών – και όχι μόνο: είναι γνωστή η απέχθεια της Ρωσίας του Putin για τον ισλαμικό φονταμενταλισμό – κατά του φαινομένου ISIS. Και πλέον η αμερικανική αεροπορία έχει αναλάβει, πέρα από το έργο της αποστολής ή ρίψης ανθρωπιστικής βοήθειας για τους άμαχους, ενεργό στρατιωτικό ρόλο. Βομβαρδίζονται θέσεις των μαχητών του ανακηρυχθέντος «Χαλιφάτου». Έτσι διευκολύνονται οι στρατοί ή ομάδες του Ιράκ, του Ιρακινού Κουρδιστάν και της Συρίας που μάχονται το ISIS.

Συνοψίζοντας, η κατάσταση στη Συρία και στις γειτονικές περιοχές, έχει μεταβληθεί δραστικά και δραματικά κατά τη διάρκεια των τελευταίων μηνών. Ενώ αρχικά η σύγκρουση ήταν μια σφοδρή εμφύλια αντιπαράθεση μπααθιστών – αντικαθεστωτικών, σήμερα εξελίσσεται παράλληλα με μια άλλη σύγκρουση «κοσμικών» - τζιχαντιστών με σκηνικό την ευρύτερη περιοχή Συρίας – Ιράκ.

Συμπεράσματα

Ο «αντίκτυπος του CNN» αποτελεί ένα φαινόμενο στον τομέα της επικοινωνίας και της εξάπλωσης των ηλεκτρονικών μέσων, η οποία οδήγησε στην ισχυροποίηση της δύναμης των ΜΜΕ στον τομέα της πολιτικής, μέσω μιας δραστηκής αλλαγής του τρόπου μετάδοσης των ειδήσεων σε παγκόσμια κλίμακα. Μέσα από την έρευνα της παρούσας εργασίας αντλείται το βασικό συμπέρασμα ότι ο ρόλος του «αντίκτυπου του CNN» ήταν σημαντικός, τόσο στο Κόσοβο όσο και στη Συρία. Και στις δύο χώρες οι κρίσιμες καταστάσεις και η εμφύλια σύρραξη ήταν και είναι τέτοιου μεγέθους ώστε προκάλεσαν αλυσιδωτές αντιδράσεις σε διεθνές επίπεδο. Η ισχυροποίηση του φαινομένου οφείλεται σε μια σειρά παραγόντων, που λειτούργησαν διαφορετικά για την κάθε χώρα. Στον πόλεμο στο Κόσοβο, ήταν το μέσον που επέσπευσε τις εξελίξεις και συνέβαλε εν μέρει - μέσω της πίεσης από τη διεθνή κοινή γνώμη - στη χάραξη της πολιτικής του ΝΑΤΟ. Η δημοσιοποίηση εικόνων από τον πόλεμο, εστίασε το ενδιαφέρον στη συγκεκριμένη περιοχή και προκάλεσε την ανησυχία των ηγετών για τις επιπτώσεις του πολέμου, τόσο εντός της χώρας όσο και στη διεθνή σκηνή. Ήταν η πρώτη φορά που η παρέμβαση εκ μέρους του ΝΑΤΟ πήρε το χαρακτήρα ανθρωπιστικής βοήθειας, ως επιτακτικής ανάγκης για επίλυση της κρίσης χωρίς πολλές ανθρώπινες απώλειες. Αυτό το γεγονός καθιστά τον «αντίκτυπο του CNN» έναν από τους παράγοντες που έπαιξαν ρόλο στην επιλογή συγκεκριμένης πολιτικής ατζέντας για την περιοχή. Ο αντίκτυπος που προκλήθηκε από αυτό το νέο για την εποχή του 1999 στοιχείο, συνεκτιμήθηκε στις παραμέτρους επίλυσης της κρίσης. Παράλληλα, δημιουργούνται ερωτηματικά σχετικά με το ρόλο της δημοσιογραφικής κάλυψης και κατ' επέκταση της επίδρασής της στη στάση των ηγετών και της κοινής γνώμης. Ένα άλλο ζήτημα που τίθεται είναι η παρουσίαση των πληροφοριών, οι οποίες, συνοδεύοντας εικόνες μεγάλης δύναμης, μπορούν να επηρεάσουν ή και να «υπαγορεύσουν» πολιτικές ενέργειες. Ήταν η πρώτη φορά στη διεθνή σκηνή που έγινε επέμβαση για ανθρωπιστικούς σκοπούς. Ο πόλεμος στο Κόσοβο ανέδειξε την αλληλεπίδραση ΜΜΕ - πολιτικής - κοινής γνώμης, επισπεύδοντας αυτή την επέμβαση. Αυτό το γεγονός σηματοδότησε μια νέα εποχή, στην οποία προστέθηκε μια νέα παράμετρος στη διαδικασία λήψης αποφάσεων για επίλυση κρίσεων. Το CNN είχε στο Κόσοβο το μονοπώλιο της ζωντανής αναμετάδοσης της είδησης, γιατί ήταν το μέσο που μετέδιδε τον πόλεμο ζωντανά στην εξέλιξη του. Αυτό ενδυνάμωσε το ρόλο των ΜΜΕ γενικότερα και τους προσέδωσε υπολογίσιμη δύναμη, ειδικά σε περιόδους κρίσεων. Ξεκινώντας από τον πόλεμο

του Κόλπου το 1990, εγκαινιάστηκε μία νέα περίοδος στο παγκόσμιο πολιτικό σκηνικό, κατά την οποία διευρύνθηκε ο ρόλος των ΜΜΕ στον τομέα χάραξης της πολιτικής. Στην πορεία του χρόνου φάνηκε ξεκάθαρα η σχέση και η αλληλεπίδραση μεταξύ τριών παραγόντων, στη συζήτηση για την ανάγκη της ανθρωπιστικής παρέμβασης: δημοσιογράφοι, ηγέτες και κοινή γνώμη. Από τότε το φαινόμενο παρατηρήθηκε σε διάφορες περιοχές του κόσμου, αναδεικνύοντας κάθε φορά μια ανθρωπιστική κρίση, η οποία λόγω διαφόρων - κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών - παραγόντων κρίνεται ως επείγουσα, προς αποφυγήν περαιτέρω ανάφλεξης ταραχών, εμφυλίων και συρράξεων. Στην παγκοσμιοποιημένη πλέον κοινωνία, τέτοια γεγονότα καθορίζουν γεωπολιτικές στρατηγικές και αντιστρόφως. Όμως μέσα από την επέκταση του «αντίκτυπου του CNN», οι εικόνες ανθρώπων που υποφέρουν από τις πολιτικές επιλογές των ηγετών, προκαλούν συνεχείς μεταβολές στη χάραξη πολιτικής, ανάλογα με την επίδρασή τους. Κάτι ανάλογο συνέβη - και συνεχίζει ως σήμερα - στη Συρία. Και εκεί ισχυροποιήθηκε ο «αντίκτυπος του CNN», προκαλώντας την κατακραυγή της παγκόσμιας κοινής γνώμης για τις σκληρές βίας και φρίκης που διαδραματίζονται, έτσι ώστε να ξανατεθεί το ζήτημα της ανθρωπιστικής παρέμβασης. Η κατάσταση είναι ακόμα και σήμερα σε εξέλιξη, και για αυτό το λόγο δεν μπορεί να υπάρξει ο απολογισμός που επιφέρει η απαραίτητη χρονική απόσταση για τον ιστοριογράφο του μέλλοντος. Όμως, ο «αντίκτυπος του CNN», φαίνεται πως έχει ισχυρή επιρροή, όπως και στην περίπτωση του Κοσόβου. Υπάρχουν επίσης σημαντικές διαφορές, αν συγκρίνει κάποιος την περίπτωση του Κοσόβου με εκείνη της Συρίας. Σήμερα υπάρχει δυνατότητα ενημέρωσης και από τα ΜΚΔ, κάτι που προσδίδει πλουραλισμό στην ενημέρωση. Η διαμόρφωση της κοινής γνώμης πλέον εξαρτάται και από άλλες παραμέτρους, οι οποίες παραδόξως ενισχύουν τον «αντίκτυπο του CNN», επεκτείνοντας τον. Από την άλλη, υπάρχει μία σημαντική διαφορά, όσον αφορά την πρόσβαση των δημοσιογράφων. Στο Κοσόβο η πρόσβαση στις πληροφορίες ήταν δύσκολη αλλά στη Συρία υπήρξε ακόμη δυσκολότερη.

Η απαγόρευση των πληροφοριών και η εμμονή στον έλεγχο τους εκ μέρους των ηγετών, αποδεικνύει τη δύναμη των Μέσων στη χάραξη της πολιτικής. Σήμερα, ο έλεγχος της ενημέρωσης αφορά το τμήμα των μέσων που μπορεί η εξουσία να χρησιμοποιεί. Τα ΜΚΔ όμως προσέθεσαν νέους τρόπους στην μετάδοση ή διάδοση ειδήσεων, οι οποίοι επίσης δημιουργούν ζητήματα αντικειμενικότητας της είδησης. Όσον αφορά την ανθρωπιστική παρέμβαση, τόσο στο Κοσόβο όσο και στη Συρία, κρίθηκε αναγκαία. Στην πρώτη περίπτωση η επίδραση του «αντίκτυπου του CNN» αποτέλεσε καθοριστικό στοιχείο επίσπευσης της

παρέμβασης, στη δεύτερη φαίνεται πως έχουν υπεισέλθει νέοι παράγοντες, οι οποίοι προς το παρόν δεν έχουν επιτρέψει την επίλυση του προβλήματος.

Ένα καινούριο στοιχείο διαφαίνεται στο προσκήνιο: έτσι, παράλληλα με τη βαθμιαία ισχυροποίηση της δύναμης των ΜΜΕ, υπάρχει ο κίνδυνος, οι εικόνες από πολεμικές συρράξεις και ανθρωπιστικές κρίσεις να μην σοκάρουν πια την κοινή γνώμη όπως κάποτε, παρά για μικρό χρονικό διάστημα, λόγω της συχνής επανάληψης παρόμοιων θεμάτων. Η κοινή γνώμη αρχίζει να «εξοικειώνεται» με τη βία αυτών των εικόνων. Η πίεση που μπορεί να ασκήσει στις κυβερνήσεις μπορεί να «αυξομειώνεται», ανάλογα με το είδος του σοκ ή την τοπική απόσταση από τον χώρο διαδραμάτισης των γεγονότων.

Συμπερασματικά, ο «αντίκτυπος του CNN» συνεχίζει να επηρεάζει σημαντικά την επιλογή πολιτικών, μεταβαλλόμενο συνεχώς με βάση τα νέα δεδομένα που δημιουργούνται στην νέα χιλιετία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Δημητρίου Γ., *Η Γεωπολιτική Ανάλυση του Τριγώνου Αίγυπτος-Συρία-Λίβανος και οι Γεωστρατηγικές του Επιπτώσεις στην Ισραηλο - Παλαιστινιακή Διένεξη*
[από την επίσημη ιστοσελίδα του ΓΕΕΘΑ, άνευ λοιπών στοιχείων]

Περράκης Σ., *Κόσοβο «Ανατρέποντας τη διεθνή δικαιοταξία: αυτοδιάθεση και απόσχιση εθνότητων στον 21^ο αιώνα»*, εκδ. Σιδέρης, Αθήνα 2008

Ξενόγλωσση

Aguirre M., Ferrandiz F., *The Emotion and the Truth: Studies in Mass Communication and Conflict*, University of Deusto, Bilbao 2002

Al-Allaf M., *US Wars And The CNN Factor*, National Defense University, National War College, USA 2001

Anderson E. J., *The Determining Factors of U.S. Humanitarian Interventions: A Case Study of Kosovo and Syria*, Georgia Southern University, Georgia 2014

Bahador B., *The CNN Effect in Action: How the News Media Pushed the West toward War in Kosovo*, εκδ. Palgrave Macmillan, New York 2007

Belknap M. H., *The CNN Effect: Strategic Enabler or Operational Risk?*, US Army War College, UK 2001

Bieber F., Daskalovski Z., *Understanding the war in Kosovo*, εκδ. Frank Cass, London 2003

Chandler D., *From Kosovo to Kabul: Human Rights and International Intervention*, εκδ. Pluto Press, London 2006

Dočkal O., *Current Crisis in Syria*, Model NATO, Prague 2012

Domagala A., *Humanitarian Intervention: The Utopia of Just War? The NATO intervention in Kosovo and the restraints of Humanitarian Intervention*, Sussex European Institute, Sussex 2004

England P., *Degraded Capability*, Variant, volume 2, number 11, UK 2000

Fitzsimmons D., *Media Power and American Military Strategy: Examining the Impact of Negative Media Coverage on US Strategy in Somalia and the Iraq War*, Innovations, volume 6, Calgary 2006

Gilboa E., *The CNN Effect: The Search for a Communication Theory of International Relations*, magazine Political Communication, [Volume 22](#), [Issue 1](#), 2005

Hammond Ph., *Media War and Postmodernity*, εκδ. Routledge, USA 2007

Hammond Ph., Herman E. S. (ed.), *Degraded Capability: The Media and the Kosovo Crisis*, εκδ. Pluto Press, London 2000

Hehir A., *Humanitarian Intervention after Kosovo: Iraq, Darfur and the Record of Global Civil Society*, εκδ. Palgrave Macmillan, UK 2009

Independent International Commission on Kosovo, *The Kosovo Report*, εκδ. Oxford University Press, New York 2000

Livingston S., *Clarifying the CNN effect: An Examination of Media Effects According to Type of Military Intervention*, Press Politics, Harvard 1997

Misha M., *Kosovo and the International Community: A Comparative Study*, Utrecht University, Faculty of Humanities 2006

Moeller S.D., *Compassion Fatigue: How the Media Sell Disease, Famine, War and Death*, εκδ. Taylor & Francis, New York 1999

Morrison D., *Kosovo: Lies, Half-truths & Omissions*, Labour and Trade Union Review, UK 2000

Robinson P., *The CNN effect, The myth of news, foreign policy and intervention*, εκδ. Routledge, London & New York 2002

Strobel W. P., *How much influence does the 24-hour news network really have on foreign policy?*, American Journalism Review, USA 1996

Thune H., *Beyond the CNN effect, Towards a constitutive understanding of media power in international politics*, Oslo University, Oslo 2009

Trbovich A. S., *A Legal Geography of Yugoslavia's Disintegration*, εκδ. Oxford University Press, New York 2008

Zapotoczny W. S., *The "CNN" Effect*, Utrecht University, Faculty of Humanities 2006

Zingarelli M., *The CNN effect and the Al Jazeera effect in global politics and society*, Georgetown University, Washington D.C. 2010

Wentz L. K., *Lessons from Kosovo: The KFOR Experience*, εκδ. Ccrp Publication Series, USA 2002

Willcox D. R., *Propaganda, The Press And Conflict, The Gulf War and Kosovo*, εκδ. Routledge, London & New York 2005

Ελληνικοί Διαδικτυακοί Τόποι / Ιστοσελίδες

Πουκόφ Ρ., *Γιατί η Ρωσία στηρίζει τη Συρία*,
<http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=467934>, ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014

Ρούσσος Σ., *Ο πόλεμος στη Συρία ή ο πόλεμος για τη Συρία*,
<http://www.chronosmag.eu/index.php/syria-roussos.html>, ημερομηνία πρόσβασης 07-10-2014

Τρία εκατομμύρια πρόσφυγες από τη Συρία,
[http://www.kathimerini.gr/781532/article/epikairothta/kosmos/tria-ekatommyria-prosfyges-
apo-th-syria](http://www.kathimerini.gr/781532/article/epikairothta/kosmos/tria-ekatommyria-prosfyges-apo-th-syria), ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014

Ξενόγλωσσοι Διαδικτυακοί Τόποι / Ιστοσελίδες

Ağca F., *The effect of Syriac crisis*,
[http://bilgestrateji.com/en/images/stories/bilgestrateji/BS2013-
1/THE%20EFFECT%20OF%20SYRIA%20CRISIS.pdf](http://bilgestrateji.com/en/images/stories/bilgestrateji/BS2013-1/THE%20EFFECT%20OF%20SYRIA%20CRISIS.pdf), ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014

Brown J. D. J., *'Better one tiger than ten thousand rabid rats': Russian media coverage of the Syrian conflict*,
<http://www.palgrave-journals.com/ip/journal/v51/n1/full/ip201345a.html>, ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014

Brown R., *Clausewitz in the Age of Al-Jazeera: Rethinking the Military-Media Relationship*,
<http://www.apsanet.org/~polcomm/apsa%20papers/brown.pdf>, ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014

Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor, U.S. Department of State, *Syria International Religious Freedom Report 2006*,
<http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/2006/71432.htm>, ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014

Esposito J. L., *Jihad: Holy or Unholy War?*,
http://www.unaoc.org/repository/Esposito_Jihad_Holy_Unholy.pdf, ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014

Human Rights Watch, *Attacks on Ghouta*,
<http://www.hrw.org/node/118724/section/2>, ημερομηνία πρόσβασης 07-10-2014

Keating J., *Is Obama a Victim of the CNN Effect?*,
http://www.slate.com/blogs/the_world/2013/09/10/obama_tells_americans_to_watch_videos_of_the_attack_is_he_a_victim_of_the.html, ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014

Lohlker R., *Syria and propaganda warfare: the Syrian Electronic Army*,
https://www.academia.edu/5220314/Syria_and_propaganda_warfare_the_Syrian_Electronic_Army, ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014

The New York Times, *Syrian Police Attack Marchers at Funerals*,
<http://www.nytimes.com/2011/03/20/world/middleeast/20syria.html>, ημερομηνία πρόσβασης 12-09-2014

The White House, *Statement by the President on Syria*, <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2013/08/31/statement-president-syria>, ημερομηνία πρόσβασης 12-09-2014

Vilmer J. J.-B., *Does the CNN effect exist?*
<http://www.inaglobal.fr/en/ideas/article/does-cnn-effect-exist-military-intervention-and-media>, ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014

Zelin A. Y., *The War between ISIS and al-Qaeda for Supremacy of the Global Jihadist Movement*,
http://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/ResearchNote_20_Zelin.pdf, ημερομηνία πρόσβασης 07-09-2014

<http://transcripts.cnn.com/TRANSCRIPTS/0104/02/nr.00.html> , ημερομηνία πρόσβασης 07-10-2014